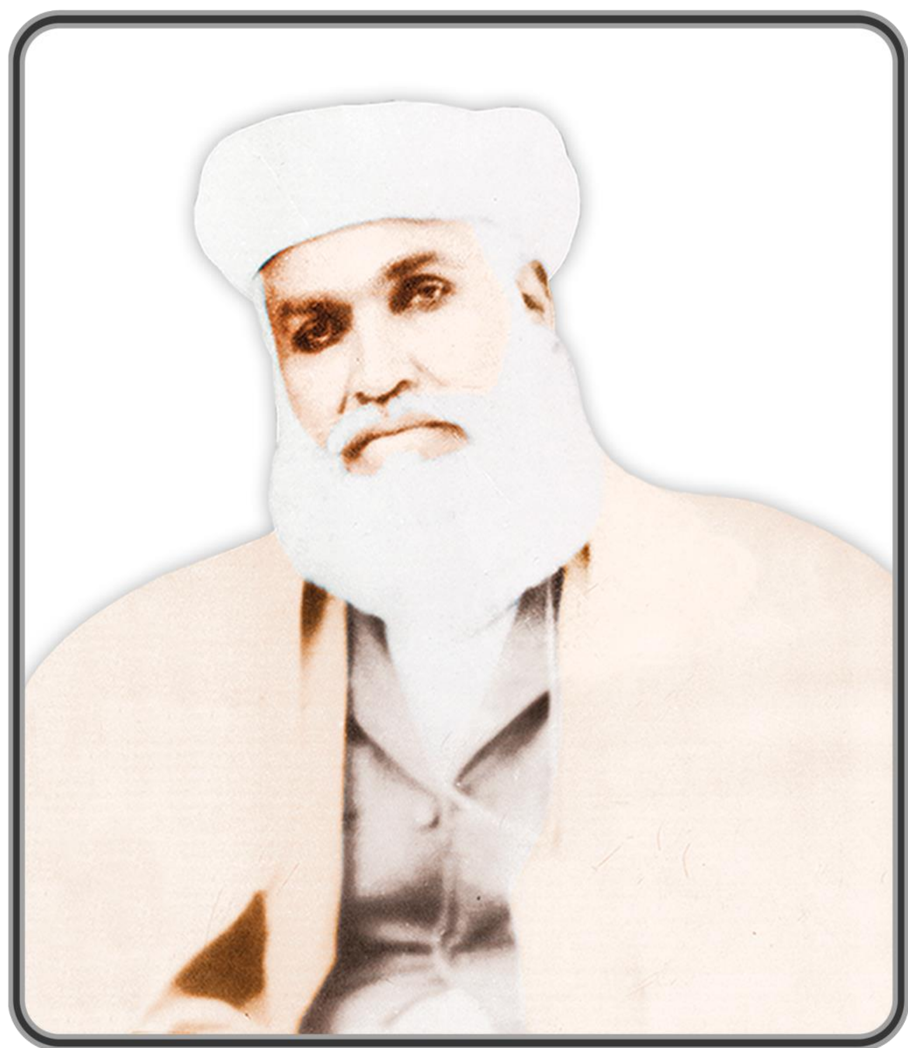
بسم الله الرحمن الرحیم

جمال و کمال صانع (ج) در مصنوعات

یا

جام و میگر دوم

کانون فرهنگی علامه فیضانی

عنوان: جمال و کمال صانع (ج) در مصنوعات یا جام و میگر دوم

الداعی الی اللّه مولانا محمد عطاءاللّه صاحب فیضانی

محل نگارش: محبس عمومی دهمزنگ کابل

نمبر معیاری بین المللی کتاب: ISBN 978-9936-1-0034-3

چاپ ها : اول، ۱۳٦٤ هـ ش- **دوم**، ۱۳۷٦ هـ ش - **سوم**، حمل ۱۳۹٦ هـ ش.

چاپ چهارم: بهار ۱٤۰۲

ناشر: کانون فرهنگی علامه فیضانی

صفحه آرا: عبدالمبین عابد

تیراژ : ۵۰۰ جلد

سفارش برای نقل قول: فیضانی، محمد عطاء الله (۱٤۰۲)، شش جام به تقویهٔ ایمان، کابل کانون فرهنگی علامه فیضانی.

فهرست مندرجات
شش جام به تقویهٔ ایمان

عنوان **صفحه**

جمال و کمال صانع(ج) درمصنوعات
یا جام و میگر دوم

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم
بسم الله الرحمن الرحیم

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىْ هَدٰىنَا لِهَـٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ

ترجمه: ثنا و صفت مر خدای را که هدایت کرد ما را به این [راه] و اگر حضرت او جلت عظمته رهنمونی نمی‌فرمود، ما نبودیم که راه یابیم.

به عبارهٔ دیگر: اگر حضرت او جل‌جلاله ما را به شاهراهٔ مستقیم رهنمایی نمی کرد، ما راهیاب نمی شدیم.

مقدمه

یقین است که قاریان، این سلسله آثار سراپا انوار بخصوص را به ذوق کامل می‌خوانند. زیرا آ گاهان مؤمن مسبوق اند که جملهٔ این حقایق بدین اواخر رسیده، فشرده و نتیجهٔ ۲۵۰۰ آیات و مثل آن احادیث سرور السادات علیه افضل الصلواة است که در قرآن دست ناخوردهٔ اسلام به آن تأکید بر اکید روشنی‌ها انداخته شده و به مسلمانان و حتی کافهٔ اولاد بشر، کوتاه ترین راه ارتباط شان را به خدای عظیم از دیدن این مصنوعات به تمام‌ترین کیفیت واضح ساخته است و از همه طاعات مقید به شروط تمام‌تر دانسته، بلکه دقیقهٔ مصروفیت آن را معادل یکسال عبادت و ساعتش را مساوی به شصت سال طاعت بی ریا، به استناد اکیدات مزید در مزید قرآن، پیغمبر صلی‌الله علیه و سلم خوانده و توصیه به عملی کردن آن نموده اند.

گویا یاد خداوند جل جلاله در خلوت و مطالعه کردن اشیاء در هرجا، از عبادات بی شرط و قید بوده و از اتم‌ترین طاعات در اساسات سلیم شریعت رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وسلم شمرده می‌شود.

ازینکه چرا به این طرف برخی از ائمه (رح) لنگر کمتر انداخته و متأخرین آن را به تأسی از کم توجهی شان به دست فراموشی سپرده اند، از مطالب خیلی‌ها ارزنده و تکان دهنده است که غفلت از آن منجر به ضعف ایمان و ضعف ایمان دال بر کمی محبت و بی‌علاقگی با خدای زمین و زمان گردیده و در پایان ارتباط مسلمانان با حضرت ویتعالی کم و کمتر شده و به این بدبختی و بد اخلاقی‌ها و پسمانی‌های امروزی گرفتار آمده و انتها برخی به دامان شرق و عده یی به حضور غرب به زانو درافتاده اند.

بناءً برای آخرین بار، به این اساس به یاری خدا جل جلاله رسایل و کتب به غرض رهنمونی این دولت شاذ و پرمایه ترتیب و به دسترس مطالعه و مداقهٔ نظر قراردادن حضرت انسان بهم آمده است که اینک مقدمتاً به ترکیب بندی وجود انسان عطف توجه تان را می نماییم.

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصنوعات

ترکیب بندی وجود انسان

۱ - آیا دقت کرده اید؟ که به چه پرمایی شگاف‌های بینی، سوراخ دهـن، روده‌هـا و شش‌ها را با آن همه کجی و پیچـی اش و هـم در داخـل اسـتخوان‌ها جـای ذخیـرۀ مـواد روغنی وغیره را نموده اند؟ جز ید قدرت بلاکیف او تعـالی جـل جلالـه عَـمَّ نَوالـهُ و عَـزَّ اِسْمهُ و عَظَّم شانهُ، به چه کس دیگر این سزد!

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که ازین هم عجیب‌تر سوراخ شدن شریان و وریدهای خورد و کوچک جسم است که چطور منظم و بدون تعلل شگاف‌های دقیق شـده کـه از یـک طرف اگر برای آمدن خون، به نام شریان، عروق ساختند، سـر اخیـرش را واپـس [توسـط شِعریه[1]] به ورید که اکثراً در قسمت زیرین عضلات قرار دارند، رسـانیده انـد تـا جریـان دورانی آن بلا تکلیف صورت گیرد.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که حقیقت این راز در پرتو تداوی‌هـای امـروزی و عملیـات جسمی انسان، به روشنی تمام چنین دیده می‌شود که تا اکنون به هیچ جای دنیا، در هـیچ شفاخانۀ کوچک یا بزرگ جهان، احدی را تحت عملیات انسداد عـروق قـرار نـداده انـد که از مادر، زاده و در عروق او نظام دورانی خونش مکمل نبوده باشـد. **ایـن خـود مـی رساند که کارهای مربوط به کلمۀ " کُنْ "** آن بی زوال جل جلاله چنان دارای کمـال و جلال است که در وی ذره یی قصور هم دیده نمی‌شود. **چه قادر قیوم و دانـا خـدای توانـاست**.

۱. Capillaries یا موی رگها

٤ - **آیا دقت کرده اید** ؟ که به این عروق دورانی بدن، کیفیتی را ذات حضرت احد او جلت عظمته داده است که اگر کدام عضو ناقص یا به مرض مبتلا شود و لازمست تا بریده گردد، باز هم نظر به درک بشری، انسجام دوران شریان و ورید از بین می‌رود ولی چطور می‌شود که آن ذات احدی جل جلاله از چه راه‌هایی واپس دوران خون را در انسجام بدن ناقص نگذاشته عروق کوچک را کلان کرده، دوباره جریان خون را در آنجا به شکل منظم درآورده و انتها، سرهای شریان‌ها به وریدها پیوند بسزایی خود به‌خود می‌یابد. **سبحان لله العظیم و نَحمَدُکَ یا رَبَّ الکریم.**

٥ - **آیا دقت کرده اید**؟ گرچه گوشت بدن خواص التصاقی به همدیگر دارد، ولی باز هم لب‌ها و زبان در دهان و پلک‌ها و انگشتان دست و پا و هکذا خود دست‌ها و پاها با بدن، در زمان بودن به شکم مادر بهم نمی‌چسپند. معلوم است که تحت نظارت و کنترول ذات واحدالاحد به حکم "**کُنْ**" الی ماشاءالله[1] منظم نمو و رشد خود را تکامل می‌دهند. **پاک است خداوند دارای این همه عظمت و قدرت، یکتا و یگانه، حکیم با حکمت که بی همتاست جل‌جلاله!**

٦ - **آیا دقت کرده اید**؟ موی بدن و سر انسان و حتی از پرموی‌ترین جانداران مثل گوسفند، بز، گاو، خوک و صدها نمونهٔ دیگر در بطن مادر، دو تارش لااقل بهم چسپیده نمی‌آید؛ گرچه ظاهراً همه با هم مخلوط معلوم می‌شوند ولی به یکدیگر نه چسپیده اند.

٧ - **آیا دقت کرده اید**؟ ازین هم نکتهٔ دقیق‌تر الیاف‌های پخته، سند یا کتان وغیره است، با آنکه در بین غوزهٔ خویش بطور ماهرانه سرهم تابیده گذاشته شده اند، اگر به دقت بنگرید با یک جهان حیرت، کمال قدرت ذات واحدالاحد او جل جلاله را نشان می‌دهد، در این هم دست کم دو الیاف نازک به هم نه چسپیده و هر واحد جدا جدا بوده و می‌باشد. **سُبْحَانَ لله وَ الْحَمْدُلِلّه وَالمِنّه.**

---

۱. تا وقتیکه که خداوند خواسته است.

۸ - آیا دقت کرده اید؟ موهای جسم انسان یا حیوان وغیره در رحم بدون کدام چیز فاصل به همدیگر جوش نخورده جدا جدا می‌برآیند. **چه حکیم خدا جل جلاله و کریم تواناست جلت عظمته.**

۹ - آیا دقت کرده اید؟ عده یی از حجرات مغز توسط نخاع شوکی (حرام مغز) به اعصاب دوران کرده و در طول شش ماه به اعصاب بدن طوری می‌رود که از جانب دیگر حجرات به آخر رسیده، دوباره دور خورده، طرف مغز سر می‌آید و اینکه همهٔ مغز در سالی یک یا چند بار این دوران را طی می‌کند متفاوت است، علی الاکثر در کسانیکه قوای حافظهٔ شان خراب است، یعنی هر چیز به زودی یاد شان می‌رود علت اگر از دیگر امراض نباشد پس مغز او به دوران سلسلوی از حد بیشتر فعال بوده، لذا آنچه در محفظه‌های مغز است بزودی طرف نخاع شوکی و اعضاء رفته به دست فراموشی قرار گرفته و این جریان در بین عروق عصبی صورت می‌گیرد.

۱۰- آیا دقت کرده اید؟ و گاهی غور نموده اید که اکثراً کف دست از پشت دست سفیدتر و مقبولتر باشد، بلکه به هر کیفیتی که هست سرحد فاصل با پشت دست فطرتاً دارد. از آنجا که اکثر چیزهای قابل اکل و شُرب توسط دست و باز هم کف و انگشتان به دهن انسان می‌رسد و آن را به کنترول تمام می‌بیند، برای اینکه تا شخص بی رغبت نشود، کف دست را سفیدتر و زیباتر از پشت دست آفریدند. **فَتَبَارَکَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِین.** [۱]

۱۱- آیا دقت کرده اید؟ چرا خسته های اکثر میوه جات را که در بین گوشت شان قرار دارد، مانند تربوز، لوکات و امثال آن خیلی ها صاف و بدون کدام زخ یا نوک تیز خلق کردند؟ زیرا انسان طایفهٔ عجله زده است حتماً می‌خورد، البته در معده یا روده هایش تخریش پیدا می‌کرد و یا در ناحیهٔ اپندکس بند می‌شد و به اصطلاح طب به اپندیسیت [۲] گرفتار می‌گشت. **چه عظیم و دانا به حال و احوال جزء تا کل انسان و کافهٔ مخلوقات خود، این کریم ذوالجلال است.**

---

۱. مومنون/۱٤

2.Appendicitis

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصنوعات

انسان به پیدایش خود به تعجب می‌نگرد

مقدمه

از اینکه تا جای لازم برچگونگی خلقت انسان وغیره مطالب مربوط به آن وارد شدند، خوبست که قدم فراتر گذاشته، از اساس پیدایش و طرز تکامل و اینکه چرا دیگر جانداران کوچک و بزرگ خانگی غیر از انسان را در اول خلقت دارای قدرت رفتار و گفتار به خصوصش کردند، اما برعکس اولاد بشر را با اینهمه استعداد فطری که دارد سزاوار این دولت در اول پیدایش نه نمودند، مگر که با گذشت دو سه سال منوجه دارای این قدرت و کمال می گردد، لازم است تا تحت عنوان فوق مطالب روشنگر این حقایق را به دقت بنگرند.

۱ - آیا دقت کرده اید؟ که منظور به وجود آمدن این جهان، نه تنها مشاهدهٔ انواع موجودات گوناگون بوده و استفادهٔ اعظمی اش به انسان مباح قرار داده شده و او را شریف مطلق روی زمین و حتی فلک وی گردانیده اند بلکه صدها حقایق دیگر هم دارد که من جمله از اجناس و اشیای کم ارزش و بی اساس چه رنگ‌هایی را در چیزها به چه حکمت ها خلق کرده و کمال صانعیت و قدرت تامهٔ خود را به مشاهدهٔ هر یک از این‌ها بما روشن می کند تا از این راه کوتاه ارتباط با وی جل علی شانه حاصل نماییم.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ در ترکیب یک اسپرما درحالیکه از هر شخص کم شهوت دو تا سه میلیون و از مرد کثیرالشهوت پانزده تا بیست میلیون اسپرما یا اضافه‌تر از آن به یک وقت انزال می‌شود و هر واحد آن، با جزئیات و کلیات اعضا متشکل بوده، فقط با پیوستن به رحم و رسیدن به تخمک‌های مادر، در زهدان به طول کم و بیش نه ماه فرزند انسان از آن به وجود می‌آید، به غور بنگرید که ماهیت ذاتی خلقت انسان چیست؟

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که تکامل طفل در وقت بود و باش در رحم مادر از راه تیر ناف تکافو می گردد و به حیث یگانه آلۀ توصل مواد غذایی در رحم و بالترتیب تقسیم آن، کارروایی‌ها دارد و ازین به درستی فهمیده می‌شود خدای متعال قادر است که بدون از خاییدن و جویدن، موجودات را به وسایل دیگر که در بالا تذکر دادیم نیز نمو و رشد بخشد.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ جثۀ انسان یا حیوان نسبت به مجرای بیرون شدن از جسم چند بار کلانتر است، باری چه رازیست که این موجود هنگام تولد از آن مجرای کوچک سالم می برآید؟ و چطور می شود همینکه مدت تکامل آن در بطن به سر رسید خود به‌خود به طور اتوماتیک نوزاد با مشیمۀ خود یکجا یا پس و پیش می برآید! **چه قادر قیوم و چه کبریای معلوم خدای یکتاست جل‌جلاله**.

٥ - آیا دقت کرده اید؟ که بدن انسان و اکثر جانداران مرکب از استخوان، گوشت، مغز، خون، ناخن، موی، عروق، روده‌ها، غده‌ها، شش‌ها، جگر، گرده‌ها وغیره عضلات لازمه است که هر یک آن دارای خواص کار و فعالیت مختص به خود بوده و تلافی آنچه در اثنای کار ضایع می‌شود، از چیزی مثل آن، توسط خون جبیره می گردد.

٦ - آیا دقت کرده اید؟ چرا اولاد بشر از ابتدای پیدایش تا دست کم یک الی دو سال دارای قدرت حرکت به پای خود نبوده و به زبان مادری خود نیز نمی‌داند؟ زیرا، ازین موجودان هستند و یا می‌شوند عده یی دارای چنان کمال و تصرف که فردا در کنه ذات او تعالی جل جلاله فکر می کنند و تصرفات در امور به اختیار شان قرار می گیرد، باید از این آوان بی دانشی و ناتوانی خود یاد آورده و در برابر حضرت کبریای او جل‌جلاله سر عَجز را در پیش افگنده باشند. ﴿وَ قُومُواْ لِلّٰهِ قَانِتِينَ﴾ [1]

ترجمه: و باشید در برابر ویتعالی به خشوع و خضوع تمام، یعنی بر ضعفا و ناتوانان رحم و شفقت، برای رضای آن خدای که به شما این قدرت را بخشیده بنمایید.

---

۱. بقره /۲۳۸

۷ - آیا دقت کرده اید؟ چرا چوچهٔ اکثر حیوانـات اهلـی طـرف ضـرورت انسـان‌هـا مانند شتر، اسپ، گاو، خر، بز، گوسفند و حتی مرغ‌های خانگی وغیره را از اول پیـدایش دارای قوهٔ رفتار پای و استعداد درک زبان مادری شان کردنـد، ولـی فرزنـدان بشـر را کـه آینده زعیم بزرگ در علوم و اداره و ثروت می گردند به این دولـت از ابتـدای خلقـت نـه ستودند؟ زیرا حیوانـات اهلی و خانگی هنگام انتقال از جایی به جایی حتماً در حال عدم قوت رفتار باعث آزار انسان‌ها می‌شدند، لذا خدای متعال جل جلاله به آنها پـای رفتـار را در اول پیدایش مرحمت کرد.

۸ - آیا دقت کرده اید؟ علاوه بر این، حکمت‌های دیگر نیز دارد که انسان ها از اول پیدایش بی پا و زبان خلق می‌شوند، یعنی توانایی رفتار و گفتار و گرفتن چیزی را ندارند، بدانند که به نزد آن خدای عظیم اعطای این قدرت در اول خلقت اشکال ندارد، ولـی بـه انسان که نداده است در آن حکمت‌ها باشد.

۹ - آیا دقت کرده اید؟ دنیای ما به حکم رباط است که در آن خدای متعـال اشـیای متفرقه و همه اسباب را به اسامی اشجار و نباتات و حبوبات و معادن در بر و بحر وغیره به طور پاشان گذاشته و تنها انسان است که به نیروی مغز منکشف اینها را سر هـم کـرده از آن به زندگی خویش و به نظام دنیای خود سر و صورت می‌بخشد.

۱۰ - آیا دقت کرده اید؟ این چنین معادن خیر یا شر در انسان‌ها هم به طول قـرون یـا بیشتر یا کمتر از امر "***کُنْ***" به حکم باش، **حبیبی یا رسولی یا خلیلی یا کلیمی یا روحی یا ولی**، به فرزندان صالح انسان رسد و این ذوات در بشـر، رهنمایـان راه نیـک و معرفـت حضرت ویتعالی جل جلاله باشند. **از خداونـد جـل‌جلالـه همیشـه بخواهیـد تـا مـا و شما را در زمرهٔ منـابع خیـر و نیکـویی داشـته، بـه شـیوع وحـدت رهنمـونی کنـد و توفیق بخشد. آمین!**

۱۱ - آیا دقت کرده اید؟ که این راز در انسان‌ها بـه یکـی از طـرفین (شـقی و سـعید) گاهی دوام می کند و گاهی برعکس از کافران، محبان به سویهٔ چـون خلیـل الله و محمـد رسول الله برآید و زمانی از محب الله، عدو الله چون کنعان پسر نوح وغیره ظـاهر شـود، و

این‌ها همه ثابت کنندۀ این است که به بدکاری پدر یا نیکو کاری اش به پسر، اگر پیروی نکرد یا کرد و بعداً بازگشت باکی نیست.

۱۲ - **آیا دقت کرده اید**؟ ازین هم راز بزرگتر اینست که اساساً دنیا دار ابتلای افراد بشر باشد و خداوند جل جلاله به کسانیکه احسان بیشتر کند، او را در فامیل نجیب، عالم، عامل، مبارز و مجاهد فی سبیل الله خلق نماید، البته فجار و کفار نظر به او مجازاً بی‌بهره اند.

۱۳ - **آیا دقت کرده اید**؟ ازینرو به شاهراه هدایت رفتن مردمانی که از بدو فطرت علی مراتب به دایرۀ بعید از رحمت، چون دار ملحدین و فاسقین وغیره خلق گردند مدارج عالی دارد؛ و هکذا به گمراهی گراییدن اولاد مردمان صالح چون پسر نوح علیه‌السلام به داغ ﴿لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ﴾[1]، با کمی نافرمانی متسم شوند. چه این‌ها به حکم خلق شده گان به عطارخانه و آنها نسبت به ایشان در مزبله اند. آیا از خوشبویی به سوی بدبویی رفتن مگر نه جرم و خطای عظیم است؟ جواب مثبت است.

۱٤ - **آیا دقت کرده اید**؟ انسان به هر حال که باشد نباید مأیوس گردد، ولو که به شقاوت رفته است و گمان نکند که دیگر هدایت نصیبش نمی‌شود و این وسوسۀ شیطان است؛ و اگر به هدایت ثابت است باید بترسد که مبادا به این اعتبار از کار نیفتد نعوذ بالله! خلاصه با نگهداشت حضور او تعالی جل‌جلاله بر خویش همواره برای خوشنودی اش بر ضعفا رحم آورد.

۱۵ - **آیا دقت کرده اید**؟ که به این اساس در همه ادیان خصوصاً دین اسلام ازین جا مقرر کرده اند که ایمان در بین خوف و رجاست؛ و نکتۀ باریکتر از موی بروی کمال و درایت، برای رهروان و طالبان شاهراه هدایت، به حکم مشعل فروزان، در هر دو صورت یأس و امید وقوع ایمان بین خوف و رجا در مبتدیان صالح است. **بی‌شک غنی الهادی و فردالباقی است جل‌جلاله.**

---

۱. هود/٤٦

جمال و کــمال صانع جل جلاله در مصنوعات

پاره‌یی از تصرفات بشر در نعما و لذایذ بحر و بر

مقدمه

چون تا جایی بر ترکیب بندی انسان و اجمال اساس خلقتش مسبوق گردیدند، بجاست که بر قسمتی از تصرفات این موجود نیـز مختصـراً نظـر انـدازی کنـیم و بـدانیم کـه ایـن انموذج با قوارهٔ کوچک در بر و بحر و کلیه جانداران دیگر، چه اختیاراتی دارد و بـه چـه تصرفات، شرافت او را بروی لطفی که به وی او تعالی جل‌جلاله کرده به این وسیله ثابت نگهداشته است.

بیمورد نیست تا متذکر شویم که این یـادآوری‌هـا در زیـر هـر عنـوان، بـه حکـم کلیـد گشایش اسرار اشیای آن دودمان است که به دست قـاری بـه یـاری خداونـد عظـیم جـل جلاله می‌رسد. اینجاست که بروی انکشـاف هسـتهٔ توحید خـویش، با غـور مزیـدی کـه دارید، اضـافه تر چه می‌یابید کار شما بوده و به کثرت این دریافت‌های بـاطنی، بـه یقـین نورانیت ایمان تان رو به تجلی است؛ و اگر آن مطالب را جمع و به استادان مدرسـهٔ قـرآن بسپارید، البته ایشان نظر به کمال و درایت اوزان گیری این رموز که دارنـد، درجـه بنـدی صفائیت باطنی و نورانیت ایمانی تان را با نشان دادن اندازهٔ ارتقای عقربک آن، به غـرض طمانیهٔ شما، به یاری خداوند جل‌جلاله تثبیت کرده می‌توانند، زیرا **اساساً رسایل و کتـب متعلق به این حقایق متکفل عروج دهی نورانیت ایمانی قاریان و سـامعان بـوده و بـه تأسی از ارشادات سلیم قرآن دست ناخوردهٔ اسلام و احادیث رسول علیه السلام از چیزهای پیش پا افتاده و مرموز، استعداد باطنی و صفائیت معنوی شـما را بـه یـاری و مددگاری او جل‌جلاله الی ماشاء الله بالا و بالاتر کرده مـی‌رود.** دقت کنند در اجمال پاره یی از تصرفات بشر.

۱ - آیا دقت کرده اید؟ انسان راکت رها شدهٔ عالم قدس و خلیفهٔ خدای متعال در روی زمین است. لذا هرچه درین کره و ماحولش باشد، تا جای ممکن به دسترس اختیار او قرار گرفته و یا می‌گیرد، به شرطی که مساعی در به دست آوردن آن شی را بنماید.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ تنها انسان است که از همه انواع میوه‌ها و حبوبات بری و بحری به طور پخته و خام صرف کرده و از آن امرار حیات نموده و زندگی خویش را تکامل می‌بخشد و این دولت به هیچ موجود به این همه کیفیت داده نشده، زیرا خدای متعال او را خلیفهٔ خود خوانده و تاج: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيٓ ءَادَمَ﴾ [1] را بر سرش نهادند. لذا این همه کرامت به ما مختص گردیده است تا شکرانهٔ قولی و عملی ویتعالی را بجا آریم.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ حیوانات اهلی اکثراً برای بهبود حیات ما از گیاه‌ها و اشیای بیکاره و غیر قابل صرف انسان‌ها مانند کنجاره و علف‌های گوناگون و پوچاق‌های میوه جات وغیره تغذی کرده و به ما در عوض به اذن الله مزین با حکمت‌های خاصش شیر، ماست، روغن و پنیر را با فواید اضافه تر می‌دهند و خود شان نیز در واقع خرمن گوشت لذیذ اند که هرگاه بخواهیم از آن استفاده کرده و به صرف خویش رسانیده می‌توانیم.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ طیور عموماً از دانه‌های ریخته و پاشیده، گوشت لذیذ خود را به ما به امر الله برابر کرده و عنداللزوم به دسترس اختیار ما به انواع و اقسام قرار داده و حتی مرغ‌های خانگی، از آن برای انسان تخم‌های قوی و مفید را هم می‌دهند. **چه خدای عظیم و کریم است جل جلاله**.

۵ - آیا دقت کرده اید؟ که در همه جانداران بحری و بری، همین موجود دو پای به نام انسان است که در هر وقت و هر فصل اطفای غرایز جنسی را کرده می‌تواند، حتی در زمان بارداری ماده‌ها هم. ولی ایفای این عمل در اکثر موجودات به هنگام معین و به فصل و زمان مقید، برای یک یا دو بار که نطفه در رحم قرار گیرد، صورت می‌پذیرد و بس.

---

۱. الإسراء / ۷۰

٦ - آیا دقت کرده اید؟ در اکثر نسل جانداران چنین نیست که هنگـام بـارداری، بـه مادهٔ آن، نرش مزاحم شود و نه هم ماده ها بـه اطفـای غرایـز جنسـی نرهـای خـویش تـن می‌دهند، غیر از نر و ماده‌های انسان؛ که ثابت کننده کثرت شهوت یا قوت و صرف این آفت به ناحق است.

۷ - آیا دقت کرده اید؟ که همین دو اصل خوراک و لباس و نتیجهٔ آن شـهوت، باعث اضمحلال صفائیت ملکی در بشر خصوصاً که از وجوه نـاروا بـه دسـت آیـد، می‌گردد. ورنه انسان با نگهداشـت حالـت متـوازن ایـن غرایـز کـه بـه حـد افـراط نرسـد، باز هم آنقدرهـا تاریک و بی نور حضرت الهـی نمـی‌شـود، زیـرا محبـت یـا عشق اجمـالی در او خلـق مـی‌گـردد کـه اگـر بـه سـوی خـدا جـل‌جلالـه بکشـاند، به‌زودی پیش و پیشتر می‌رود.

۸ - آیا دقت کرده‌اید؟ ما باید از مطالعهٔ اشیاء، پی بر معرفت و کنه عظمت خـالق یکتـا جل‌جلاله می‌بردیم و با شناسـایی از اصـل هسـتهٔ اتـوم و قـدرت قـادری کـه بـه ایـن ذرهٔ کوچک چه نیرویی داده و بهره گیری و انسجام آن را به وسیلهٔ عقل منکشـف بـه انسـان بخشیده، لازم بود که استفاده‌های نیک می‌کردیم، با تأسف که نشد.

۹ - آیا دقت کرده‌اید؟ چون اولاد بشر عموماً پیروان نفس گردیده اند، شیطـان از آن استفادهٔ سوء کرده، به طور مغالطه اندازی بشر را بـه حکـم خاصـیت ذاتـی اشـیاء بـه آن مشتبه ساخته و از خالقی که این همه قدرت را در جـزء نـاچیز(اتوم) درآورده و حکمـت استفاده آن را به انسان آموخت، دور برده و در جای دوم عوض بهره گیـری سـالم از آن، بروی آرزوهای نفس به غرض تباهی نسل بشر و کلیه جانداران وغیره تخریـب کـاری‌هـا متوجه نموده و زندگی جهان پهناور را بر ایشان به زندان‌های سیاسی منقسم کرده است.

۱۰ - آیا دقت کرده‌ایـد؟ ای کاش به همین قدر، مسئولیت ما به نـزد اصـل مالـک و معطی کل اشیاء خلاص می‌شد و دیگر سوال و بازخواست برای انسـان مواجـه نمی‌بـود. غور نمایید که شما برای مزدور و یا دولت به مأمور خود معاش می‌دهد و در بـدل کـاری از او مطـابق آرزوی خـود بـدون تصـرف و تخلـف از اسـتیذان در امـور را مـی‌خواهـد.

آری! صمدُ الصَّانع و واحدُ الرَّافِع اوست جل‌جلاله که به غرض تثبیت جهت، ما را می‌آزماید.

۱۱- آیا دقت کرده‌اید؟ این چنین خدای عظیم که این همه نعما را برای ما آفریده و بخشیده و بلکه به طور مستدام از زمین قسمت اعظم آن را به ما مرحمت می‌دارد، علاوه از دیگر نعمای او جل‌جلاله مثل هوا، آفتاب، اعضای سالم و غیره، حتماً بازخواست در مقابل صرف آن که از کجا کردیم و به چه راه‌ها حیف و میل نمودیم را نیز می‌نماید.

﴿ثُمَّ لَتُسۡـَٔلُنَّ يَوۡمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ﴾[1]

ترجمه: هر آیینه مورد باز پرس قرار می‌گیرید روز قیامت از نعمت‌هایی که به شما داده شده است.

۱. التکاثر/۸

جــمال و کمال صانع جل‌جلاله در مـصنوعات

نظری بر گوشت و نان و بهم آوری عظیم سبحان

مقدمه

چون از مطالعهٔ اجمال گزارشات جمال صانع جل‌جلالـه در مصـنوع انسـان و تصـرف تامهٔ او در اکثر اشیاء و موجودات این فلک و ابواب متعلق به آن مسبوق گشتند و اطـلاع بر رموز عجیب خلقت این موجود حاصل کردند، خوبست تا باری به دقت به مـأکولات و مشروبات خویش دیده و اینکه این اشیاء از کجا و چطـور بـه دسـت مـی‌آیـد و بـا چـه اشتباه ما غافلانه آن را صرف می کنیم، بنگریم که ذات عظیم بی مثال او بـرای تهیـهٔ هـر لقمه نان یا پارچهٔ گوشت، چه کارگردانی‌ها و تحولات آورده و سر انجام برای ما به شکل نان پخته و یا گوشت تیار کرده، با غیره اشیاء مهیا می‌سازد.

یا به عبارهٔ دیگر یک لقمه نان زادهٔ ذرات هزاران جریب زمین یا هکتار اراضـی بـوده و هکذا یک لقمه گوشت فشردهٔ صدها لک برگ گیاه ازینجـا و آنجاسـت کـه در ماشـین معدهٔ گوسفند، گاو، شتر یا طیور وغیره افتاده و عندالفرصت به طور خرمن گوشت تهیـه و به دسترس اختیار ما قرار می‌دهند؛ و همچنین یکدانه تخم در واقع ماحصل هزاران دانـه حبوبات فاضله و بیکاره و میدهٔ نان وغیره اشیای ریخته و پاشیده است که برای انسان‌هـا به شکل سالم و قوی آماده شده و به غرض نمو بخشی جسمش به تصرف وی عنداللزوم می‌رسد.

با درک حقایق مذکور لازم و مناسب نباشد که این همه نعماء برای بشر به چه تکالیف روزانه ترتیب و تهیه گردد و ما آن را با همه غفلت از مُنعم حقیقی جل‌جلاله بخوریم و یـا لااقل مساعی در برآورده شدن آرامی‌خلق‌الله، بـرای خوشـنودی او تعـالی بـه زیـر سـیطرهٔ وحدت حضرت کبریائیش نکرده، حیف و میل نموده باشیم.

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری

همـه از بهر تو سر گشته و فرمـان بـردار شـرط انصاف نباشـد که تـو فرمـان نبری

(سعدی علیه الرحمه)

الف- نان

۱ - **آیا دقت کرده ایـد؟** که یک قرص نان از ذره هـای گنـدم و هـر دانـه آن در چـه جای ها نشو و نما کرده و به ما و شما به شکل گردهٔ نان یا لقمهٔ آن در مـی‌آیـد. بـه‌طـور مثال از چندین جریب یا هکتار زمین، گندم را جمع کرده و یکجـا خـرمن کننـد و از آن هزاران سیر گندم برآورده و به جوال‌ها بار کرده و به گـدام سـر هـم ریزنـد. **چـه رحمـنُ الرَّحیم خدای علیم و حکیم است جل‌جلاله.**

۲ - **آیا دقت کرده ایـد؟** که کار به اینجا تمام نشده و از آنجا عندالفرصت مقداری را کشیده، برای آرد کردن فرستاده، حالا که در دُهل آسیاب چه دوران خورده، نهایـت آرد شده و آرد با هم چه اختلاط از آنجا تا خانه می‌نماید، جریان قابل دقت برای تحقق یافتن و جمع شدن ذرات گندم از جاهای مختلف باشد.

چه خالقُ المُتَکَبِّر و باریُ المصور است.

۳ - **آیا دقت کرده اید؟** که برای دفعهٔ آخر در تغاره چـه گـدودی بـه ایـن ذرات رخ داده و انتها به وقت زواله بریدن چه اندازه از آن به وزن معین کشیده و به ما بـه قسـم نـان عرضه می‌شود. **چه ولیُّ الحمید و خالقُ المجید است جل‌جلاله**.

٤ - **آیا دقت کرده ایـد؟** اگر به این حساب که پاره یی از آن در بالا گفـته شد دقیـق شوید، هر ذره یی از لقمه در حقیقت حاصل گوشـه هـای مختلـف از صـدها جریـب یـا هکتار زمین است که به ما خدای متعال می‌رساند. **سبحان الله**.

٥ - **آیا دقت کرده اید؟** این چنین هنگام انتخاب روزی، قسمتی را که در بـین یـک دیگ برنج، قورمه یا سبزی در هوتل وغیره طعام‌هایی که برای صرف اجتماع بزرگ تهیـه

می‌سازند، روزی چندین نفر را درحالیکه بروی هر حصـه و دانهٔ آن معین شـده می‌باشد، با هم یکجا می پزند. **بی‌شک شهید الحق و قوی مطلق اوست جل‌جلاله.**

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که آشپز یا قسام آنرا در ظروف به خواستهٔ آنها تقسیم کـرده و ارسال می‌دارد، احیاناً اگر کدام توته گوشت یـا سـالن روزی شـخص نباشـد واپـس رد نموده در عوض ظاهراً جنس دیگر یا بهتر خواهد، اما در حقیقت آن شـی روزی او نبـوده آشپز در تقسیم اشتباه کرده و شخص حصهٔ اصل خـود را بـه الهـام ملـک و حـیلهٔ فـوق خواهد. **چه رازقُ الوهاب و غفارُ الستار است جل‌جلاله.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ گاهی آشپز حصهٔ دیگران را به کسی اندازد، اخیراً به نظـرش بسیار آمده آن قسمت غیره کسان را واپس گرفته به دیگ می‌ریزد که اینها همـه بـه دیـدهٔ بینای مؤمنین مدقق، رموز انقسام روزی مقررهٔ اشخاص است که حتماً به انسـان بـه طـور مقدر و وقت معین می‌رسد. بیت:

از مرگ مینـدیش و غـم رزق مخور　　　کین هر دو به وقت خویش ناچار رسند

۸ - آیا دقت کرده اید؟ ایـن چنـین در اهـل کسـبهٔ بـازار و تقسـیم امـوال و البسـه و خوراک های سودایی که دکانداران دارند، نیز ازیـن قبیـل رازهـای بسـیاری اسـت؛ ولـی اینقدر است که اینها به اسم کسبه کار، تقسیمگر مواد ارتزاقی و ضروری مردم انـد. مـثلاً خبازان نان را تهیه و به غرض فروختن جمعاً عرضه می‌کنند، ولی در حقیقت قسـام روزی مردم می‌باشند که پس از دریافت ضـرورت مشـتری، بـه وی آن تعـداد نـان هـا را چیـده می‌دهند. **چه واسع الحکیمُ الودود و ربُّ الموجود تـنهاست.**

۹ - آیا دقت کرده اید؟ زواله تاب چرا به اسم اضافه گی از زواله اش کمی خمیـر را جدا می کند؟

بلی، در حقیقت در آن قسمت نان، روزی کسی دیگر مخلوط گشـته، حصـهٔ شـخص خریدار نیست، لذا به حکم اضافه گـی جـدا کـرده بـه خمیـر دیگـر مخلـوط مـی‌سـازد. **چه دانا خدای خبیر و حکیم است جل‌جلاله.**

۱۰ - **آیا دقت کرده اید؟** که بعضی ازین نان ها به اسم اهل فامیل اگرچه می‌رسد، ولی باز هم خورندهٔ هر قرص و پارچهٔ آن شخص معین است که گاهی مهمان و یا مزدور کار و یا غیره پیشامد ها به منسوبین خاندان رخ داده و آن را برای ایشان می‌دهند، درست است که گفته اند: بر سر هر لقمه نوشتند عیان کاین ز فلان ابن فلان ابن فلان

بی‌شک قیومُ المقتدر و ماجدُ الحاضر ویتعالی است.

۱۱ - **آیا دقت کرده اید؟** که در اثنای معامله، مُلهمه به قلب مشتری یا بنابر چابک دستی های خباز می‌افتد که روزی یا مقدرهٔ خود را به دست خویش جمع کرده بگیرد، لذا ظاهراً در طلب نان به اصطلاح خوبتر تلاش نموده، اما در واقع قسمت خاص خود را ناخود آ گاه تشخیص کرده می گیرد. **چه علیُ الکبیر خدای سمیعُ البصیر است جل جلاله.**

۱۲ - **آیا دقت کرده اید؟** گاهی در داخل یک مملکت قسمتی از آن به خشکسالی مواجه شده از جاهای دیگر مواد ارتزاقی آن قوم را حمالان و دلالان که در واقع وسیلهٔ روزی رسانی مردم به طور حرفوی اند، می‌رسانند. اینجاست که خدای عظیم به ما رزاقیت خود را به احسن صورت ثابت می کند که به کجا بذر گردیده و به چه مردم در کجا و چه وقت‌ها صرف می‌شود. **چه حسیبُ الجلیل خدای یکتا و تواناست جل جلاله.** بیت:

آنچه نصیب است به تو هم می‌دهند گر نستانی به ستم می‌دهند

۱۳ - **آیا دقت کرده اید؟** در برخی مواقع راز عجیب‌تری را به رزاقیت حضرت کبریا جل جلاله مشاهده کرده می توانید که مواد خوراکی شرقی‌ها را بعضاً از غرب یعنی دورترین نقطهٔ جهان مثل امریکا می‌آورند گویا در آنجا تهیه و به این جاها بالوسیله، خدا جل‌جلاله مرحمت می کند که از نگاه عطالت به ما عارست که خود کار نکنیم و اغیار به ما بکارند و ما بخوریم.

۱٤ - **آیا دقت کرده اید؟** که بعضاً این اجناس در خانه‌ها هم تا بسیار وقت به بهانه و حیله‌ها می‌ماند تا که زمان صرف آن فرا رسد، چنانچه خانواده به جای دیگر به مهمانی یا سفر می‌روند، چند ماه بعد می‌آیند، آن چیزی را که به گمان خود مدت قبل خریده بودند تا صرف کنند نشد، اکنون که وقتش رسیده صرف می‌گردد. **بی‌شک جلیلُ الکریم و فردُ الرحیم باشد**.

۱۵ - **آیا دقت کرده اید؟** که بروی معاذیر فوق، موانع به صرف آن جنس بعضاً چنین واقع شود مثلاً چیزی دیگر عوض آن رسد و یا عین شی از جای دیگر میسر گردد لذا صرف کردن آن جنس اولی به تعویق افتد، چه کارگردان و وقت شناس و قسام قدیم و عظیم خدای کریم است. **سبحان الله**.

ب - گوشت

۱ - **آیا دقت کرده اید؟** که قصاب فعالترین قسام ارزاق لحمی و شحمی مردم می. باشد که او به فکر خوشحال ساختن مشتری ظاهراً، ولی در حقیقت به اصطلاح ایشان، رد کردن گوشت نازع[1] به مردم، توته توته گوشت را از چندین جای گوسفند یا گاو بهم آورده مقدار طرف ضرورت مشتری را به او تحویل می‌دهد. **سُبحَانَ رَبِّیَ الْعظیم**.

۲ - **آیا دقت کرده اید؟** در اثنای وزن گاهی چنین شود که پارچه یا همهٔ آن گوشت قسمت آن کس نباشد، ملک در قلب او القاء نماید که گوشت را ببین خراب نیست، به همین قدر تلقین مشتری بی اختیار گوشت را زیر و رو کرده، پارچه یا توته یی را کشیده، این را عوض کن گفته به قصاب دهد. در واقع آن پاره گوشت بنام و صرف کسی دیگر بوده است. **آری! صمدُ الصانع و واحدُ الرافع اوست جل‌جلاله**.

۳ - **آیا دقت کرده اید؟** گاهی چنین گردد که بنابر عذری همهٔ گوشت را از خانه واپس رد کنند و یا در خانه بنام فامیل پخته شود ولی خورنده گان آن بنابر وقوع کوایف و

---

۱. گوشت حیوان ماده

حوادث، اشخاص غیر از اهل فامیل رسند. این است رازقیت و قسامی خدای عظیم جل جلاله که هرچه را به نام هر کس از اول نصیب شده و به هر صورت باشد به وی می‌رساند.

اَلنَّصِیْبُ یُصِیْبُ وَ لَوْ کانَ تَحتَ الجَبَلَیْنِ   مَا نَصِیْبُ لاَ یُصیبُ وَ لَوْ کانَ بَینَ الشَّفَتَینِ

یعنی آنچه نصیب است می‌رسد اگر چه باشد به زیر دو کوه و آنچه نصیب و قسمت نیست نمی‌رسد اگر چه باشد در بین دو لب.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ ازین قبیل است گوشت‌های ماهی، گوساله، گوسفند، مرغ و امثال آن که در قطی‌ها به طور کانسرو[1] به ممالک عقب مانده می‌رسد در واقع نوعی از خوراک این مردم و روزی شان بوده که از اماکن بعیده تهیه و به واسطه های مشخص سالماً رسانیده می‌شود. **بی‌شک که رازقُ المبدی و وهابُ المعطیُ الغنی است جلت عظمتهُ.**

1.Conserve

جمال و کمال صانع جل‌جلاله در مصنوعات

اثمار و رموز پیدایش و لذایذ آن

مقدمه

چون از مطالعهٔ کوایف انواع روزی و رسیدن آن به هر شخص، تـا جـای لازم بـه رمـوز این اسرار مسبوق گشتند، بجاست تا عدسیهٔ نظر را اندکی دور انداخته به سوی پاره یـی از کیفیت تخلیق اشجار و اثمار و اسـراری که در آن است بنگریم، تا بدانیم که خدای متعال جل جلاله از چه راه های ساده لطف کرده و وسیلهٔ ارتبـاط بنـده را بـه حضـرت خـویش بتأسی از ۲۵۰۰ آیت قرآن کریم که تا اکنون دست نخورده است به ما رهنمـونی مـی کنـد که این مطلب را به داخل دو باب اثمار و اشجار، ملاحظه می‌کنند و نظر به سنت ترتیـب رسایل بایست اول از اشجار شروع و سپس به میوه های آن برسـیم، **چـون ایـن اثـر ذاتاً باغیست سراپا اثمار حقایق و لذایذ، بناءً بهتر دانسـتیم تـا بـه یـاری خداونـد جـل جلاله کام شما را از میوه های لذیذ این اثمار معانی موجد انوار ایمانی خوشگوار ساخته، سپس که به چه صورت این اثمار از اشجار بـه‌دسـت مـی‌آیـد جلـب توجـه تان را می‌نماییم.** اینک به قسمت اثمار و لذایذ آن دقت کنید.

۱ - آیا دقت کرده اید؟ عجب نیرنگ در مشـاهدهٔ انواع غورهٔ میوه ها دیده مـی‌شـود که در اول چنانکه می‌دانید ترش، زبر، نهایت بدمزه و زنند اند. باری غـور کننـد در بـین همان غلاف یا پوست که از اول با او بـوده ایـن تقلیـب ترشـی را بـه شـیرینی چـه ذات و قدرت، جز ید بلاکیف حضرت خداوند جل‌جلاله کرده می‌توانـد. **چـه حکـیم و قـادر اوست جل‌جلاله.**

۲ - **آیا دقت کرده اید؟** که تغییر شیرینی به ترشی یا تلخی از نگاه علم کیمیا ممکـن است، اما تبدیل ترشی یا تلخی به شیرینی تا اندازه یی ناممکن باشد و او تعالی دارای ایـن تصرف کامل تغییر جنس به جنس دیگر هست و بس.

اینجاست تا دعا کنید که خداوند جل‌جلاله این دوری و مهجوری ما را از خـود و اسرار اسـماء و احبای خـویش بـه شـیرینی قُـرب ذات بـی همتـا و یـاران پاکـدل مبدل سازد آمین ثُمَّ آمـین یـا ربَّ العلمـین و یـا ارحـمَ الـراحمین! و هرچـه زودتـر وصل پاکان عامل و مبارز خود را بدینجا میسر ساخته و توفیق در شیوع وحدت و گسترش عدالت متکی بر اصل برادری و برابری را به طور نهایی به ما وغیـره احبـا عنایت گرداند! آمین.

۳ - **آیا دقت کرده اید؟** که چرا اول اکثر میوه ها مانند انگور، زردالو، آلوبالو وغیـره را ترش، زبر و بد مزه نمودند؟

بلی، اگر از اول خلقت آن میوه مثل زمان پختگی اش شیرین می‌بود، انسان بنابر عجله فطری که دارد آن را به کلانی نگذاشته می‌خورد و نـابود مـی‌کـرد. **چـه حکـیم خـدای علیم به همه اسرار خلقت خود است** که ما به پارۀ اندک آن تا هنوز پی نبرده ایم.

٤ - **آیا دقت کرده اید؟** میوه ها بوتل هـای شـربت یـخ سـتۀ ذات حضـرت ویتعـالی است مانند زردالو، شفتالو، ناک، امرود، آلو، تمسق و امثال آن هزاران نوع دیگر، اما نه از آن قسم یخ بسته اند که مزاحمت آورند بلکه به این کیفیت خوشگوار انـد. **چـه رحـیم و کریم خدای حکیم است جل‌جلاله.**

٥ - **آیا دقت کرده اید؟** که برخی ازین بوتل های شربت فوق الذکر در باربندها بهم آمده و بسته بندی گردیده که بعضی کلان مانند کیله و خرما و انگور و امثال آن اند کـه ما و شما آن باربند را خوشۀ انگور یا خوشـۀ خرمـا و یـا کیلـه مـی‌گـوییم. **چـه حکـیم و مُعطیُ العَطایا حضرت کبریاست جل‌جلاله.**

٦ - **آیا دقت کرده اید؟** که باربندهای کوچک دارای صدها بوتل خورد شربت، بنام یکدانه توت است چه عظیم خدایی که این همه بوتل‌های شربت کوچک را در باربندش

طوری به ردیف هم منظم قرار داده است که مجموعاً بحکم یک واحد و واقعاً دارای صد خریطهٔ منفرد یا بوتل های کوچک شربت شمرده می‌شود. **چه واسعُ الحکیمُ الوَدود ربُّ الموجودِ تنهاست جل‌جلاله.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ که خربوزه دبهٔ شربت یخ کرده میان خالی و تربوز دبهٔ یخ کرده شربت میان پر بوده که در برابر حرارت آفتاب از حالت انجماد به ذوب شدن نمی‌گراید. **بخور و بنوش ای انسان و به غور بنگر ای مسلمان و ای اهل ایمان، چه خدای حکیم است جل‌جلاله!**

جمال و کمال صانع جل‌جلاله در مصنوعات

حکمت‌ها در تقسیم قسمت‌ها

مقدمه

یقین دارم که پس از درک وصول ارزاق از گوشـه و کنار کوه‌ها و دشت‌ها و دریاها و بحرها، باری به تقسیم گران دست دوم به نام اهل کسبه و اصـناف در بـازار نیـز اطلاعـی لازم است حاصل دارند، که نه تـنها از مطالعهٔ این کارگردانی‌های کاسبین، فقط شمه‌یـی از راز انقسام روزی رسانی او تعالی جل‌جلاله به دست می‌آید، بلکه اسرار بسیار از آن نیز بر می‌خیزد که قسمت بیشترش در آیهٔ مبارکهٔ ﴿لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاً﴾[1] نهفته است. یعنی شما را گرفتار می‌کنیم و مصروف می‌سازیم تا کدام یک از شمایان در عین حال به کارهای نیکوتری خاص برای خـدا جل‌جلاله می پردازید. **راستی اگر گرفتاری انسان بـه این و آن نمی‌بود، چون قدسـیان همیشـه بـه ادای طاعـات و اذکـار و اوراد مشـغول می‌بودند، باری حکمت ابتلاء و آزمایش بکلی معنـی و کیفیـت خـود را از دسـت مـی داد. این گرفتاری به اشیای مصنوع و موجود حضرت بـاری جـل‌جلالـه بـه ذات خـود خبر دهندهٔ اینست تا انسان بـه هنگـام زیـر و رو کـردن آن بـه هـر حـال کـه هسـت، کمال و جلال صانع بی زوال او را دیده و به هر آنش صحنه‌های درگـذر زنـدگی را در نظر داشته و با دید وسیع حضور ویتعالی را حاضر دانسته و به کوچکترین مخالفت از اوامرلله و مرضاته نپردازد و به هر کار و عملی که مصروف باشد، بدانـد ایـن اسـباب و اشـیاء را خـدا جـل‌جلالـه کـه آفریـد و بـرای انسـان‌هـا وغیـره جانـداران تهیـه دیـد، می‌توانست چون ماهیان و دیگر جانداران بحری، بدون کسبه کاران و تقسیم گران نیز قسمت هرکس را به او رساند. پس وسـیله شـدن مـا در کـار و بـار تهیـه روزی و یـا سهیم گردیدن ما در امور باید مطابق به ماهیت اصیل اسـلامیت و انسـانیت بـوده و این گذارشات روزمره را آزمـایش دانسـتن و رهزنـی‌هـای نفس و شـیطان را بـه یـاد داشتن و در برابر هر یک ازین صحنه‌هـا وغیـره عوامـل فریبگـر و دغابـاز از راسـتی و**

---

۱. ملک/۲

یکرنگی نگذشتن و انتها دید و سامعیت علیم البصیر او جل‌جلاله را بر خـود حاضـر و ناظر دانستن، کوتاه ترین راه فلاح و نجات هردو جهان ما به آرامی‌دل و خوشکامی تمام باشد و بس. چه علیم و حکیم خدای کریم است جل‌جلاله!

۱- آیا دقت کرده اید؟ که کسبه‌کاران چون علاف‌ها، بزازها، خرده فروش‌ها و غیره، قسمت مردم را پس از نام گرفتن و تشخیص کردن رقم، به دست خـود گـز یـا وزن کرده به آن‌هـا می‌سپارند که در واقع اینها هم بنوبـۀ خـویش قسام مـواد ضـروری مـردم می‌باشند.

۲ - آیا دقت کرده ایـد؟ که چرا برخی مردم آمده از سر این جوال و آن جوال دیـده، بـاز آرد یا برنج یا شی مطلوب خود را می‌گیرند؟ بلی، در حقیقت او می‌گردد تا روزی مقرره یـی که بردنش بر وی است باید بیابد، هر جا که یافت آن را می‌خرد. **چه کریم تواناسـت جـل جلاله.**

۳ - آیا دقت کرده اید؟ اکثر چنین می‌شود کـه بـه دفعـۀ اول شـخص از جـوالی کـه دیده بود خوش نمی‌کند و می‌رود، باز پس از دیدن جوال‌های بسیار، از آن جایی کـه در اول آن را مسترد کرده و خوب ندانسته بود واپس گردیده، حصۀ لازمه را مـی‌خـرد، زیـرا روزی مقررۀ قابـل خریـدنش در آن بـوده اسـت. **چـه حسیبُ الجلیـل خـدای یکتـا و دانـاست جلت عظمته.**

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که چرا او را به دفعۀ اول با اینکه آن جـنس روزی وی بـوده به گـرفتن موفـق نمی‌کند؟ بلی، درینجا چندین حکمت است.

اول، یا اینکه همین حصۀ سر یا کدام جای جوال، قسمت شخص دیگـر اسـت، او کـه رفت نفر یا نفرهای اصلی آمده حصۀ خود را خریده، پس از دور خوردن بسـیار، شـخص اول آمده از جایی کـه حصـه روزی اوسـت مـی‌خـرد. **چـه رازقُ الوهـاب و غفارُالقهـار است جل‌جلاله.**

۵ - آیا دقت کرده ایـد؟ در صورت دوم، بسا باشد که وقـت خریـدن و دادن مبلـغ و گرفتن جنس نیز به زمان معین برابر نیست، لذا به بهانۀ که برو چیزی خوبتر بگیر، ملـک

او را تا آن وقت سرگردان می‌سازد که وقت خریدنش برابر شود. **بی‌شک قیومُ المقتدر و ماجدُالحاضر ویتعالی است**.

٦ - آیا دقت کرده اید؟ این چنین خوش کردن مواد اثماری و حبوبات، اصل روزی منسوب به حمل خود و فامیل خود را آن کس از بین خرمن‌های زردک، پیاز، شلغم یا خربوزه یا تربوز و امثال آن بازچین کرده و به دل خوشحال است که خوب‌ها را او گرفته، حال آنکه تا شام آنچه وی و امثالش ردی ساخته بودند به مردم دیگر که به فرصت‌های بعدی می‌آیند و به اوقات جداگانه مقرر بودند، فروخته می‌شود که اکثراً دانه یی هم از آن ردی‌ها نمی‌ماند. **آری، فتاحُ العلیم و فردُ الحکیم بی همتاست جل‌جلاله**.

۷ - آیا دقت کرده اید؟ که ازین حقایق درک قسمت ها در ارزاق، یافتن کمال رزاقیت حضرت ویتعالی منظور بوده و به این معنی نیست که برخی از آن استفادۀ سوء نموده و دال بر نکردن کار و خوردن روزی نموده اند، حال آنکه غلط در غلط و اشتباه مطلق باشد، بلکه غلوی نابجا از جانب اعداء در تخریب و تخریش اذهان پیروان اسلام گردیده است. باید اینها را دال بر کمال رازق مطلق او جل‌جلاله بدانیم، ولی از نیرویی که داده در پیدا کردن روزی به کسب و کار بکوشیم و این مطالعات فقط به غرض چارج نیروی ایمان شخص بوده و باید در برابر تهیه و صرف این نعماء مسئولیت خود را به پیشگاه بارگاه ایزد توانا جل‌جلاله از هرچیز اولتر احساس نماییم و به ایفای آن دقیقه ای کوتاهی نورزیم. **آری مالکُ الملک ذوالجلال و الاکرام و خالقُ الْاَنام اوست جل‌جلاله.**

جـمال و کمال صانع جل‌جلاله در مصـــنوعات

قسمتی از کمالات بیچون در جریان خون انسان

مقدمه

درست فهمیده شد که انسان را از چه چیز خلق و به چـه مراحـل تکامـل دادنـد، ولـی روشن نکردیم که اولاد بشر هرچه از اقسام خوراکه‌ها و میوه جات و سبزیجات می‌خورند همه نرم و ملایم اند، آیا چطور می‌شود که این اشیای ضـعیف غیـر جـنس، بـه گوشـت، استخوان وغیره اعضاء و اندام وغده‌های جسم مبدل گشته، باری باعـث تقویـه و تکامـل نیروهای از دست رفتهٔ اعضای بدن می‌گردند؟ یا به عبارهٔ ساده تر، طفل پس از تولد شـیر می‌خورد ولی از شیر به وی استخوان، گوشت وغیره اعضـاء و انـدام تشـکیل مـی‌شـود و رشد می‌یابد. این چه سریسـت! و تکفـل ایـن دوران را چـه دسـتگاه بـه چـه صـورت بـه حکمت عظیم کبریایی او جل‌جلاله به عهده دارد؟ لازم است تا به این راز نیـز بـه دقـت نگریسته و این کلید اسرار کارگردانی بارگاه عظیم جبار او را به غـور دیـده و از آن هنـوز هم هرچه بیشتر و تمام‌تر پی بر عظمت، جلال و جمال او تعالی جل‌جلالـه بـرده باشـید. **سبحان لله!**

۱ - آیا دقت کرده اید؟ روده ها گوشت اند اما نه از جنس گوشت عضلات و هکذا ششها گوشت اند، اما نه از قسم گوشت دل و موی چیزی‌ست نه از جنس ناخن، با غیره تفاوت‌ها، هرگاه غور مزید کنیم هر پاره و قسمت جسم از نوع و جـنس علیحـده سـاخته شده و اکمال مواد ضایع شـدهٔ لازمـهٔ خـود را از شـئ مخصـوص ذریعـهٔ کـاروان خـون، خصوصاً هنگام خواب تهیه می‌نماید. **چه رحمنُ الرحیم خدای علیم و حکیم اسـت جل‌جلاله**.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ این وارسی کاروان خون است که همه مواد غـذایی لازمـه و ضروری فوق را با خـود برداشـته، در اثنـای دوران بـه هـر یـک عضـو همـان نـوع طـرف ضرورتش را به او طوری تحویل می‌نماید که وقفه در سیلان خـویش نیـز نمـی‌آورد و بـه رفتار خود ادامه می‌دهد. **آیا غور می‌کنید کـه ایـن دسـتگاه خـون دارای چـه درک و قوهٔ خاص است که هر چیز را به محلش دانسته می‌سپارد. بی‌شک که ربُ الجلیل اوست جل‌جلاله.**

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که خدای عظیم این کاروان خون را چه درک و فهم معین و لازم داده است تا لوازم ضروری هر جنس از اعضاء و غده‌ها را گرفته به جاهـای لازم بـه اندازهٔ مناسبش تحویل کرده و به جریان خود در عین حال نیز سکته وارد نمی‌کند.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که این کیفیت رسانیدن غذا توسط خون بـه اعضـاء و انـدام جانداران خصوصاً پستانداران با کمی تـفاوت یکسان است، نهایت هـر موجـود از جـنس دیگر، نیروی لازمهٔ جسم خود را تهیه می‌کند. **چه سمیعُ البصیر و حکیمُ الخبیر خدای دانا و تواناست جل‌جلاله!**

٥ - آیا دقت کرده اید؟ عجب اینجاست که انسان از بهترین نعماء، این همـه نیـروی تلف شده را توسط کاروان خون به دست می‌آورد، ولـی حیوانـات از چیزهـای محـدود و ساده مثل علف و کنجاره وغیره حاصل می‌کنند، بلکه اضافه هم می‌نمایند که بـه مـا بـه طور شیر دارای قیماق، مسکه، ماست، پنیر وغیره نیز می‌دهند. **بی‌شـک قیـومُ المقتـدر و ماجدُ الحاضر اوست جل‌جلاله.**

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که بعضی ازین مواد را، چون خـون در برخـی قسـمت‌هـای بدن رسانید؛ از آنجا پس از پخته شدن آهسته آهسته روبرو بیرون می‌آیند، مثل مـوی سـر، ریش، ناخن و برخی اعضای دیگر. **بی‌شـک شـهیدُ الحـق و قـویِّ مطلـق اسـت جـل جلاله.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ چون مواد غذایی لازم هر موی را در زیر محفظه آن کـاروان خون، رسانید و به مرور ایام به ترتیب لازم در جای مذکور پخته شده و به شکل صـحیح،

تار موی، کم کم به طول مدتی که مقرر گردیده است بیرون می‌شود که انسان هیچ احساس این حالت و کیفیت را هم با غیره تغییرات و تبدلاتی که در قسمتی از اعضاء و غدد و جوارح واقع می‌شود نمی‌کند. چه عظیم و کریم و قدیم و علیم است که به چه صورت‌های منظم کارروایی های خود را در هر شی و موجود، مکمل قرار داده است و تا انتهای دنیا یکنواخت بدون تغییر می‌آید. **سُبحانَ الله الکریم**.

۸ - آیا دقت کرده اید؟ که موی اصلاً سفید است، اما به دست قدرت بلاکیف او تعالی جل‌جلاله رنگ سیاه کافی از خم خانه غیبی اش می‌گیرد، زمانی که ویتعالی امر رنگ آمیزی را متوقف سازد، یکی بعد دیگر تارها به شکل اصلی خود (سفید) سر زده و ما آن را به علامت پیری وغیره اطلاق می‌کنیم.

۹ - آیا دقت کرده اید؟ که مواد غذایی ناخن، پس ازینکه به جایش توسط خون رسید، این دستگاه طوریست که گوشت نازه زیر هر ناخن به همراه آن به شکل دورانی حرکت کرده، ناخن را به طول یکسال یا بیش و کم، از جای برآمدن کم کم پیش برده، به جای قابل گرفتن (قیچی کردن) می‌رساند. **الحق که مجیبُ الواسع و عظیمُ الرافع اوست جل‌جلاله**.

۱۰ - آیا دقت کرده اید؟ کدام رنگ یا اثر ضربه که بیخ ناخن شما را سیاه یا سرخ کرده باشد، پس از مدتی آن جای نشانی شده کم کم پیش آمده به سر ناخن می‌رسد. باری غور کنید که ناخن چطور از روی گوشت لغزیده پیش می‌آید؟

۱۱ - آیا دقت کرده اید؟ که حساس‌ترین قسمت بدن مقابل آزارها، نازهٔ ناخن است که اگر این حرکت به طور دورانی اجرا نشود، پس چطور می‌توان قبول کرد که ناخن از بیخ خود لغزیده رو به پیش می‌رود؟ **چه حکیم با حکمت خدای یکتاست جل‌جلاله.**

۱۲ - آیا دقت کرده اید؟ در حال این جریان، اگر کدام کنارهٔ ناخن از دوران خود جدا ماند، گوشت بازمانده گی درد می‌کند که بعضی مردم می‌گویند از اثر آب پس

خورده به میان می‌آید، اشتباه است و تا از بیخ بریده یا قیچی نگردد آرامی کمتر میسر شود. **الحق که خالقُ البارئ اوست جل‌جلاله**.

۱۳ - آیا دقت کرده اید؟ چرا انسان در خواب از یک پهلو به پهلوی دیگر و از حالتی به حالتی می گردد؟ آری، به غرض اینکه خون برای پرکردن خلا در اعضای جسم پس از آن که کار خود را به جوانب آزاد تا جایی به سر رسانید، باری به روح از راه کمپیوتر قلب اطلاع داده، تا به بدن حرکت وضعی دهد، چنانکه بیدار نشود. **آری، مقسطُ الجامع و معطی بلامانع باشد.**

١٤ - آیا دقت کرده اید؟ از اینجاست که انسان ناخودآگاه طرف رسیده به زمین یا توشک را بالا و جانب بالا را برعکس به زیر می‌آورد تا جای مذکور از فشار لنگر جسم آزاد گشته خون خلای موجوده اش را به خوبی پرکاری نماید. **چه علیم و عظیم خدای کریم است جل‌جلاله.**

جـمال و کمال صانع جل‌جلاله در مصنوعات

نظام خون، دفاع و تهاجم آن بر آفات جسمی

مقدمه

ازینکه وظیفهٔ این مایع آبگینهٔ سرخ بدن به نام خون را در پرکاری‌های خلای هر عضـو که یا به غـرض رشـد و یا برای تلافی انرژی به اسـتهلاک رفـتهٔ اعضـاء کـه در هنگـام کـار عاید می‌شود دیدند، بی مورد نیست که به حساب جدید امروزی ذرات مکشـوفه آن را با غیره وظایف دفاعی و تهاجمی این جریان، مورد دقت قرار داده و بر اسـرار آن هنـوز هم وارد تر گردند و سپس باید بدانیم که خدای متعال همه اشیاء را بـه ذات خـود عـلاوه بر حکمت‌هایی که خواسته، به آن فطرتاً کمالاتی داده است و از خصوصیات اتم این راز در موجودات حیه و غیر حیه اینست که بیشتر شان به شکل دورانی، خلای جسم خودها را به حکمت ویتعالی جل‌جلاله به طور منظم از راه‌های لازمه تکافو کرده و بـه دسـترس اختیار، بدون کوچکترین تعلل، بر آن وظیفه دارانی را موظف گردانیـده اسـت. چنانکـه در کارروایی‌های خون دیدند، عین حـالات در غیـره جانـداران و حتـی اشـجار و اثمـار بـا تغییرات لازمه پیداست. **پس بر دل‌های آگاه مؤمنین و رسیده‌گان اولاد بشر فرض است تا هرچه زودتر ازین راه کوتاه (مطالعهٔ اشیاء) ارتباط خود را با حضرت مولی به طور لازم قایم دارند.** و من الله التوفیق

۱ - **آیا دقت کرده اید؟** طوری که گفـته اند در هر دقیقه سه صد حجـره زنـده و در ساعت هجده هزار حجره از آن تولید گشته و مثل آن علی التفاوت در بدن انسان مـرده و به استهلاک می‌رسد، یعنی به جایش بـه عـین پیمانـه حجـرات زنـدهٔ مـذکور جـایگزین می‌گردند که اگر این کمـبودی به شکل واقعی مکمل نمی‌شد، بی‌شک انسان ضـعیف

و ضعیف تر می گردید. **الحق، قیومُ المقتدر و ماجدُ الحاضر ویتعالی است جل جلاله.**

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که قبرستان مالیکول‌های زنده یا حجرات حیه، هنگام ضعیفی شان، مسامات جسم از طرف اندرون جلد است. چنانچه حجره یی احساس کرد دیگر قوت کامل فعالیت را ندارد، به یکی از مسامات درآمده و بدانجا به امید قدرت یافتن و باز به کار آغاز کردن مانده، می‌میرد و به طور چرک، با عرق و دیگر فشارهای ذاتی مسامات، بالای جلد بیرون می برآید که ما آنرا «بدنم چرک شده» می گوییم.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ مالیکول‌های مرده که همراه عرق از مسامات بدن برآمده و ما آن را چرک می گوییم، لازم است تا هرچه زودتر دور کرده شود. لذا شستن و پاک کردن بدن را به طور غسل در دین مبارک اسلام لااقل به هفته ای یکبار رسول علیه السلام لازم کرده است، **سبحانَ الله الملکُ القدوس.**

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که شستن روی و دست‌ها و پاها را در شریعت اسلام ازینرو به پنج وقت لااقل بر مسلمان به نام وضو لازم آورده اند تا آن حجرات مردهٔ بیرون افگندهٔ بدن را هرچه زودتر به شستشو زایل نمایند تا باعث انسداد مسامات حساس بدن نشوند.

٥ - آیا دقت کرده اید؟ قراریکه گفته می‌شود در یک ملی متر مکعب خون، به طور اوسط دوصدو بیست و چهار هزار ذراتی موجود است که باعث جلوگیری از خونریزی ها عندالفرصت می شوند.

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که نه تنها این شهکاری پرحکمت را خدای متعال توسط خون اجراء می کند بلکه با هر نوع دشمن (میکروب) که به داخل قسمتی از اعضاء از هر طریقی که وارد می‌شود، خون به مقابله برخاسته و در حال زد و خورد شان حرارت غریزی به نام تب پیدا می گردد. **بی‌شک ویتعالی شهیدُالحق و قوی مطلق است جل‌جلاله.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ این جنگ و گریزها بعضاً در داخل جریان کاروان خون با میکروب‌هایی که برای از پا درآوردن یا ضعیف کردن گلوبول‌های[1] خون یا غیره سلول‌ها، بدانجا به نحوی از انحاء از بی احتیاطی و بی نظافتی انسان در بعضی جاهای بدن رسیده باشد، نیز مبارزهٔ گرم و شدید را اجراء می‌کند. **بی‌شک که صاحب حکمت و قدرت اوست جلت عظمته.**

۸ - آیا دقت کرده اید؟ که هنگام ورود میکروب از راه تنفس یا غذا وغیره صورت ها، در بدن یکنوع جنگ بین گلوبول‌های سفید و میکروب‌ها واقع می‌شود که این جنگ باعث ازدیاد حرارت و تشنج و ناقراری جسم می‌گردد، هرگاه حرارت اضافه شود بهتر است که در حال مساعدت هوا با آب صاف و پاک خود را بشویند.

۹ - آیا دقت کرده اید؟ که برخی ازین میکروب‌ها هرگاه به حجرات خون حمله کنند، آنها از اثر شدت ضربه، خود را به حجرات دیگر چسپانیده تا از راه او تقویه گردند و اگر زهر آن میکروب قوی است، او را نیز با خود مسموم کند که به این قسم چندین حجره بهم چسپیده، هنگام اطراح از راه مسامات جسم برآمده نمی‌توانند، که این حالت را مردم مرض محرقه گویند. **بی‌شک کبریا و خالق یکتا اوست جلت عظمته.**

---

۱. گلوبول- Globule: گویچه، کرویات یا اجسام ذربینی که در خون وجود دارند و چهاردهم مقدار خون بدن انسان را تشکیل میدهند و توسط طحال و مغز استخوان ساخته میشوند و بر دو قسم اند: سرخ و سفید گلوبول‌های سرخ عدسی شکل و تعداد آنها در بدن انسان بسیار زیاد است تقریباً در هر ملی متر مکعب خون پنچ میلیون گلوبول سرخ وحود دارد، در خون حیوانات تعداد آنها تفاوت میکند، هرگاه تعداد گلوبول سرخ در خوان انسان کم شود آثار کم خونی و پریدگی رنگ نمودار میگردد.

گلبول‌هایی سفید سلول‌های هستند که از یک توده پروتوپلاسم و یک هسته تشکیل یافته و تعداد آنها از گلوبول‌های سرخ کمتر و در هر ملی متر مکعب خون قریب ٦ تا ۷ هزار است، گلوبول‌های سفید مادهٔ مخصوصی در مقابل میکروب‌هایی که وارد خون می‌شوند تولید می‌کنند و از بدن انسان در برابر میکروب‌های امراض دفاع می‌کنند.

۱۰ - **آیا دقت کرده اید؟** که برای خروج این حجره‌های بهم چسپیدۀ مردۀ خون، تا زمانی راه خروج از مسامات بدن میسر نیست که ضخامت خود را ذوب نکرده و امکان ظرفیت مسام را به دست نیاورده باشد. درست به این فرصت بر مریض عرقی آید که دارای عفونت و بوی بد باشد و اولین علامت صحت بدن شمرده می‌شود. **چه حکیم خدای علیم کبریاست جل‌جلاله**.

۱۱ - **آیا دقت کرده اید؟** عرق آب تصفیۀ خون است که از راه مسامات به اثر حرارت اضافی، به غرض سرد کردن جسم و کشیدن کثافات، از بدن می‌برآید و یا به واسطۀ شدت کار و فعالیت، جریان خون شدید گشته، قسمت اضافی خون را به طور عرق از بدن می‌کشد تا از نالی‌های عروق و شریان، خون تصفیه شدۀ شش‌ها را به زودی به واسطۀ پمپ دل دوران داده بتواند.

۱۲ - آیا دقت کرده اید؟ که رازها و رموز کارروایی‌های هر عضو به این یادآوری مختصر که ما در بالا کردیم انجام نیافته، فقط نشان دادیم که به یاری خدای کریم و علیم، اگر تشریح بدن را مطالعه کنند هزاران اسرار بیشتر و کارنامه های خدای حکیم را اضافه تر می‌بینند، آن وقت به درستی می‌دانند که آری، تنظیم این همه باریک کاری‌های مرتب این دنیا و مافیها و میلیاردها مخلوق دیگر زادۀ دست قدرت عظیم کبریاء و باقی بی‌همتای او جل‌جلاله است.

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصنوعات

کیفیت در نمو و تخلیق اثمار

مقدمه

باری دقت کنید که در همه اشجار علاوه از لذایذ اثمار آن، حقایق عجیب در چسپیده گی پوست برخی‌ها با اصل میوه یا خسته و یا برعکس جدایی بعضی از اصل میوه و یا خسته و غیره، رموز بازگو کنندهٔ دست قدرت عظیم با حکمت اوست جل جلاله که بما نشان داده و می‌فهماند که هرچه خواهیم آن کنیم و توانیم، پس تو ای بندهٔ مؤمن به دریافت مطالعهٔ انواع اسرار و انوار این رسایل از قادر لَم یزَل و لاَ یزَال شکر گزاری نموده که پیش از خلقت، ما و شما را از صفوف سه گانه (بی جان‌ها و جانداران و پیروی ادیان باطله) کشید و به پوهنځی حربی خود به فضل و کرم آفرید و این همه را بدون کدام ریاضت سابقه، فقط به لطف و عنایت بخشید، پس حالا اگر اندکی در کار و بار دنیای خود برای خوشنودی او تعالی به آرامی خلق الله مشغول شویم، بی‌شک او جلت عظمته به ما اکرام خیلی‌ها بیشتر و تمامتر را نصیب می گرداند.

چنانکه دیدیم و می بینیم که از اول خلقت به جامعهٔ موحدین، خصوصاً پیروان قرآن دست ناخوردهٔ اسلام ما را کشید و به دایرهٔ رحمت خاص خود حضرت رب العالمین آفرید و اینک به کوتاه ترین فاصله، راه ارتباط مؤمنان را به غرض تعمیم اصل برادری و برابری و عدالت گستری در پرتو شیوع یکتاپرستی طوری که ملاحظه می کنند مرحمت کرده است. به امید موفقیت و نصرت ما و کافهٔ مؤمنان هرچه زودتر و بیشتر، **بِعِزِّکَ وَ کَرَمِکَ یا رَبِّیَ الفَردِ الوَاحِدِ الأَحَدِ الأَکبَر**.

۱ - آیا دقت کرده اید؟ که خستهٔ هر شجر در واقع به صندوق چوبی مخصوص خویش محفوظ بوده و برای مدتی از حملهٔ آفات وغیره حشرات، آن هستهٔ اصلی درخت

آینده را به طور جداگانه نگهداری می کند که البته بیشتر شان یکنوع روغن مخصوص هم به غرض حفاظت هرچه خوبتر و تمامتر آن خسته با خود دارند. **الحق، که خالقُ البارئ و قادرُ الحی اوست جل جلاله.**

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که در بین یکدانهٔ کوچک توت یا خستهٔ زردالو، جوز و غیره، درخت‌های کلان به طول ۲۵ متر ارتفاع و قطر ۱۰ تا ۱۵ متر را با محیط آن، جا کرده و سالیانه به هزاران دانه زردالو و برگ و حاصلاتش را در آن پیچانیده و به همان جُثهٔ کوچک دانهٔ توت یا چارمغز مخفی نگهداشته اند. **چه عظیم خدایی با این قدرت نمایی‌هاست.**

۳- آیا دقت کرده اید؟ که هر یک ازین خسته‌ها دارای چندین دستگاه آتی‌الذکراند:

اول- انقسام رشد قسمت علیا (بالاتنه) و حصهٔ ریشه جانب زمین، بی اختیار نشیب و فراز خود را تعیین و جهت حرکت را مشخص می نماید.

دوم: ریشه که در زمین است با خود به اصطلاح بولدوزری دارد که ریشه را در بین خاک طوری باید جا دهد که تکلیف به آن احساس نگردد و زمین هم تغییری از آن در خود رونما نسازد.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ این ریشه‌ها عموماً سه وظیفه دارند:

الف- مواد غذایی را توسط برق یا جاذبهٔ مخصوصی که دارند از جای‌های دور پس از تشخیص جذب کرده، حصهٔ قابل رشد ریشه را به ریشه و قسمت قابل تقویهٔ تنه را به تنه و از آن جا که باز حصهٔ برگ و میوه چطور برابر، تقسیم و تجزیه می‌شود، یک کارروایی حیرت‌آور حضرت کبریای اوست جل جلاله.

ب - اینکه چطور می‌داند تا مواد روغنی، ترشی، شیرینی، تندی یا تلخی وغیره را از خاک به هر فاصله یی که هست جذب و به جای‌های لازمه اش برساند، کار عجیب دیگر است.

ج – دستگاه پمپ به طاقت چندین متر ارتفاع با خود دارد که برعکس آب را از پایین یعنی جانب زمین با غیره مواد غذایی گرفته، بدون تصرف به طرف بالای تنه پمپ کرده و به هر شاخ و شاخچه حصه اش را صحیح می‌رساند. **چه عظیم با حکمت خدای کریم و رحیم است جل جلاله.**

۵ - آیا دقت کرده اید؟ که سلسلهٔ نسل حبوبات و اشجار نیز در بین دانه یا خستهٔ خود دارای راز و رموز عجیب در کیفیت تخلیق خویش می‌باشند، گویا همهٔ مواد نشو و نما و دستگاه‌های رشدش در زمین و بیرون از آن در بین آن خسته یا دانه طوری نهاده شده که به محض مساعدت زمین و فضا، بدون تعلل سر برزده و به انکشاف و نموی خود ادامه می‌دهد. **آری، سمیعُ البصیر و حیٌّ القدیر مطلق او جل جلاله باشد.**

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که هر یکی از میوه‌ها، دارای پوست یا غلافی است اگر لازم بود صرف گردد، حکمت در صرف آن حتماً می‌باشد، لذا با جرم اصلی چسپانیده اند؛ مانند زردالو، گیلاس، آلو، آلوبالو و امثال آن، هرگاه ضرورت نیست که انسان آن را صرف کند، هنگام پخته شدن، مواد قابل صرف آن اکثراً از قسمت بیرونی، خود بخود جدا می‌گردد؛ مانند پوست کیله، مالته، سنتره وغیره که از مشاهدهٔ اینها به ما خدای متعال می‌فهماند که از قشر جدا کردن اثمار و یا با پوست یکجا نمودن به حضرت ما اشکال ندارد. **چه ربِّ ذوالقُوَّةِ المتین است جل جلاله.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ هستند عده یی از میوه‌ها که خام یا پخته باید صرف شوند، ولی پوست یا غلاف آنها را انسان‌ها باید از جسم آن جدا سازند، مانند خربوزه، تربوز، کدو و امثال آن، تا انسان بیکار نباشد و برای حیوانات وغیره جانداران نیز از آن حصه‌یی داده باشند. **الحق که رزاقُ العلیم و سلطانُ الکریم است جل‌جلاله.**

۸ - آیا دقت کرده اید؟ عُلمای زراعت و حُکما ثابت کرده اند، رنگ در اثمار و اشجار و گل‌ها پرتوی از نور مهتاب است، که به این ترتیب هرگاه غور کنند، بسیاری سبزی‌ها به زیر زمین هستند که دارای رنگ‌ها اند، مثل لبلبو، شلغم، زردک و چندین

نمونۀ دیگر در زیر زمین رنگ می گیرند، اینجاست که به ما خدای متعال می فهماند که به نزد حضرت ویتعالی جل جلاله رنگ دادن برای سبزی‌ها به زیر یا روی زمین و یا در داخل آن چون تربوز و یا غیره جای‌ها اشکال ندارد. **چه قادر قدیم و حکیم خدای علیم جل جلاله است.**

۹ - آیا دقت کرده اید؟ که در اکثر میوه‌ها رنگ یک دست کار شده، مانند آلوبالو، سیاه آلو، زردالو و امثال آن و در بعضی به طور پرداس رنگ آمیزی گردیده است، مانند سیب، ناک، شفتالو و صدها نمونۀ دیگر و بما از مشاهدۀ این اثمار واضح می‌شود که به قدرت کامله و بارزۀ حضرت او جل جلاله به هر صورتی که خواهد به چهره‌ها برآوردن و سر و صورت بخشیدن و رنگ دادن و به انواع گوناگون خلق کردن اشکال ندارد. **الحق عظیم کردگار و صادق ستار اوست جل جلاله.**

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصنوعات

نظری بر اشجار و طرز پیدایش و نمایش به حکم کردگار

مقدمه

این موجودان پابرجا و فرو رفته و میخکوب شدهٔ جابرجا، به هر جا و هر صورت، در حال داشتن چندین فواید که از ایشان به ما وغیره ساکنین روی زمین حاصل می‌شود، نه تنها وجود شان زینت کرهٔ ارض است بلکه باعث تصفیهٔ هوا و جلوگیری از شدت بادها و گردهای زاده از آن بوده و از اثمار و انوار خود حوایج لازمهٔ زندگی بشر را تکافو می کنند.

خلاصه، هرگاه به غور عمیق بنگرید با تعجب‌های مزید در مزید بخود فرو می‌روید که این چه رازیست! اشجار عموماً از جنس چوب اند، ولی چه اسراری است که از هر یک آن حاصلات گوناگون با کیفیت و خاصیت‌های جداگانه حاصل می‌شود! بلکه ساختمان جسم چوبی تنه و شاخچه‌های آن، به ذات خود هر واحد کیفیت مخصوص داشته و از مشاهدهٔ آن به نموشناسان، اسرار کمال و جلال عظیم لایزال او جل‌جلاله به طور خاص در باطن شان نور افشانی‌ها می‌نماید.

امید در مطالعهٔ پارهٔ ناچیزی که ما به یاری خداوند جل جلاله شما را بدان ملتفت کردیم، به دقت نگریسته و به مطابقت آن رموز دیگر اشجار و اثمار و احجار را شما خود به ذکاوت خداداد خویش هرچه تمامتر و بیشتر دریابید.

به امید موفقیت و نصرت حضرت ویتعالی به ما و شما و کافهٔ پیروان به اینجا و آنجا و هر جا، آمین ثم آمین.

۱- آیا دقت کرده اید؟ که عموم اشجار در زمستان و برخی گل‌های چوبدار، یک مقدار حرارت اضافی برای رفع برودت فصلی، با خود از زیر زمین که گرمترست برای اغصان خویش می‌دهند تا از یخ زدن، شاخچه‌های آن محفوظ بماند.

آیا این و امثال این کارها هر یک بروی فال، بدون سنجش منظم عظیم کریم قدیم او به میان آمده می‌تواند؟ نه هرگز.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که زیر زمین در تابستان سرد می‌شود چرا؟

آری، تا از گرمی مالایطاق فضا، اشجار و نباتات را به واسطه دوران (سرکولیشن) یا چرخیدن آب سرد از زیر به بالا و از بالا گرم به پایین، حفظ و بدین وسیله او را از خشک شدن به مقابل حرارت بی اندازۀ تابستان متعادل نگه دارد، چنانچه در زمستان اشجار از برودت‌های خارجی مصون بوده و به واسطۀ حرارت زیر زمین محفوظ می‌ماند.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که برگ‌های اشجار و نباتات علاوه از تصفیۀ هوای کاربن به اکسیجن، هر واحد به حکم بطری است که از نور آفتاب و مهتاب چارج‌های لازمه را گرفته و به مخازن مخصوص در ریشه جمع و از آنجا به واسطۀ اشعار ماسی ضعیف و قوی به جذب مواد غذایی و اثماری لازمۀ خود از جاهای دور، در زیر زمین می‌پردازند. **آری، مالکُ الملک ذوالجلال و الاکرام و خالق الاَنام**[1] **اوست جل جلاله**.

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که اشجار در ایام زمستان توسط ریشه‌های خود مواد غذایی و اثماری و گل و برگ لازمه را جمع کرده، همین که فصل بهار شد یکدم رو به بالا به ترتیب لازم برای شاخ و شاخچه‌ها رسانیده می‌رود، که در برخی اشجار اول مواد شگوفه یی را مثل زردالو وغیره می‌دهد و در بعضی‌ها اول مواد لازمۀ برگ را به آن‌ها مانند انار وغیره می‌رساند. **الحق که رازق الحکیم و سلطان الکریم است جل جلاله**.

۵ - آیا دقت کرده اید؟ اشجار و گل‌ها به هر نوع و قسمی که هستند در زمستان مواد غذایی قابل رشد و نموی برگ و گل و شاخچه‌ها را در مخازن خاصۀ خود جمع و

۱. آفریدگار موجودات

گرد آورده، همین که فصل بهار دمید به سرعت هرچه تمام‌تر آن‌ها را رو به بالا رسانیده می‌رود، ازینرو اگر دقت کنید نمو و رشد اشجار به ایام بهار به حدی سرسام آور است که آنقدر رشد و تکامل را با مساعد بودن فضا و غذا، در شش ماه دیگر کرده نمی‌توانند.

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که به دور ریشهٔ بته‌های میوه و نباتات، اضافه از یک و یا نیم سیر[1] کم و بیش خاک چسپیده نیست؛ حالانکه معقولاً در آن مقدار خاک که به دور ریشهٔ مذکور هست آن قدر شیرینی مانند خربوزه و تربوز و یا تندی چون مرچ و یا تلخی مثل تریاک وغیره موجود نیست. این هم از برکت و اثر فعل و انفعال آن برق بطری‌های درخت و یا بته است که در مخازن خاصهٔ ریشه مستقر بوده و به جذب مواد لازمهٔ مخصوص خود می‌پردازد. **چه حکیم خدا و چه عظیم کبریاست جل جلاله، سبحان لله تَعالی عمَّا یَصِفون.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ که درخت‌ها هر واحد به حکم مادری، دارای لک‌ها دختر چوچه زا اند یعنی هر پندک آن پندک ها و از آن شاخچه و برگ ها و اثمار گوناگون می‌برآید که در واقع هر یک آن به حکم مادر مادر زاها است. **بی‌شک که حقُ الوکیل اوست جل جلاله.**

۸ - آیا دقت کرده اید؟ اشجار و حبوبات وغیره، منحیث العموم مادر لک‌ها مادر در سال اند. به این معنی که هر پندکش مولدهٔ شاخچه‌ها و هر شاخچه دارای صدها پندک علی مراتب باشد، این است نمونه یی از یک شجر و پاره یی از علم و هنر خالق اکبر جل جلاله. **آری باسطُ الخافِض و عَظیمُ القابض اوست جل جلاله.**

۹ - آیا دقت کرده اید؟ که اشجار و نباتات در حالیکه پا برجا اند، چطور تغذی می‌شوند که حتی برای دیگران نیز اثمار گوناگون می‌دهند؛ و این راز به مؤمنین پاکدل می‌فهماند که ای انسان تو و کلیه جانداران برای به دست آوردن مأکولات و مشروبات خود می‌دوید و می‌جویید، ولی حضرت ویتعالی به این همه اشجار و نباتات حتی معادن

---

۱. یک سیر مساوی به هفت کیلو معادل ۱۵،۴۳۲ پاوند میباشد.

ثابت، به طور دایم روزی می‌رساند با آنکه پابرجا اند. **از اینروست تا ثابت قدم در کسب معاش باشیم که گویند از بنده حرکت از خدا برکت.**

۱۰ - **آیا دقت کرده اید؟** که این چنین نباتات نیز از فضلهٔ انسان و حیوان وغیره مواد، به حکمت حکیم علی الاطلاق استفاده کرده و از آن نشو و نما به او حاصل گردیده و برای ما در پایان کار، مواد گوناگون غذایی به نام میوه جات و حبوبات و انواع و اقسام ترکاری وغیره را به امرالله و لطفه مرحمت می‌دارد و حتی چوب حاصله و روغن لازمه را نیز به دسترس اختیار ما به انواع و اقسام برای رفع حوایج می گذارد. **چه واسعُ الحکیمُ الودود ربُ الموجود تنهاست جل جلاله.**

۱۱ - **آیا دقت کرده اید؟** که این آب به چه حکمت بر سر کوه‌های سر به فلک کشیده به شکل کوه‌های برف قرار گرفته، آهسته آهسته آب گشته و از آن دریاها به طول سال، جاری و به آبیاری اولاد بشر مددگاری می کند و بعد از استفاده واپس به بحرها می‌ریزد.

۱۲ - **آیا دقت کرده اید؟** که این ذات عظیم حکیم در جذب آب باران و دریا و جوی‌ها وغیره ،تا جایی بر زمین فرو بردن آن را اجازت داده که از جای دیگر به شکل چشمه‌های ساری و کاریزهای جاری و چاه های عمیق به دسترس استفادهٔ آدمیزاد قرار گیرد، ورنه نظر به خاصیت جذب آب در زمین، بایستی تا تحت نهایی آن فرو می‌رفت، ولی به امر آن خدای عظیم اضافه از ساحهٔ معین فرو رفته نمی‌تواند. **بی‌شک که غنیُ الهادی و فردُ الباقی اوست جل‌جلاله.**

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصنوعات

نظری بر جانداران و تفاوت خلقت در ایشان

مقدمه

اکنون که به اثمار و اشجار دور و نزدیک سری زده و حقایق لازمه را از آن به یاری خداوند جل جلاله و رهنمایی استادان مدرسهٔ توحید، برآرندهٔ صفا در صفا یافتند، بی مورد نیست تا باری به دقت بر حالات و گزارشات جانداران دور و پیش خود نظر کنیم که این‌ها را به چه قالب‌هایی ریخته اند و به انواع و اقسام گوناگون در بر و بحر باز هم برای استفادهٔ بشر، به صحنهٔ هستی به امرالله پا از عدم بیرون گذاشته اند، که نه تنها حکمت‌های بزرگ در پیدایش شان با مفادهای کامل که از آن‌ها برای شخص انسان به دست می‌آید، بلکه مؤمنین سلیم القلب را به این فکر بیشتر متوجه می‌سازد که آیا چه کرده بودند این همه جانداران حیه دارای نظام زندگی گوناگون که ایشان را به این اشکال قسماقسم مقید و به این قواره و سیمای زحمت آور همراه نمودند و آن‌ها را مورد تکالیف بارکشی وغیره مشکلات با زندگی سراپا فرمانبری به دست بشر قرار دادند؟ و عجب آنکه با همه فرمانبرداری و ذکر خاص حضرت باری جل جلاله که دارند، تا دام قیامت دیگر پوستین سگ و پشک و هر یک از حیوانات را به هیچ نوع طاعت نمی‌توان برآورد و تبدل در سیمای خلقت او به میان آورد؛ و اگر از این هم به نکتهٔ دقیقتر نظر اندازیم بی شبهه به دل انسان‌های مصفا و آگاه به خوبی روشن می‌گردد که چون اساساً پیدایش این همه موجودات جاندار برای نظام بخشی روزگار انسان‌ها و انتباه گیری ما بوده است، پس در حقیقت به گل روی اولاد بشر، این همه جانداران به تکالیف گوناگون به کوه و دشت سرگردان و در بحر و بر به اینسو و آنسو لاله وان و دوان اند و قسمت لازم الاستفاده را اهلی و متباقی را باز هم به طور نیمه اهلی و یا بعضاً وحشی گذاشتند.

به هر صورت، از مطالعه و دیدن این‌ها چه اسرار بر قلوب آ گاه می‌رسد؟ و در نتیجه مؤمنان را به چه دریای تحیر به این فضل کریم یکتا جل جلاله مواجه می‌سازند و به ما و شما نشان می‌دهند که ای انسان و **ای خلیفهٔ خدای زمین و زمان، باری به خود تکان بده و با ترک راه‌های گمراهی و انکار از ذات معطی این همه انوار و اَسرار و اثمار و اشجار و احجار و هزاران عنایت کردگار خود که به لطف خاص بر ما ارزانی کرده، شکرانه‌ها بنما و به متابعت درآ، و از پیروی نفس که در وادی‌های ضلالت به تلبیسات شیاطین صورت می‌گیرد، باید استبعاد جُسته باشیم**. شک نیست که ازین عمل روبرو مستوجب قُرب ذات واحدالاحد او جل جلاله هرچه بیشتر گردیم که این نوع مطالعه اگر چه اندک هم باشد، دقیقهٔ آن معادل یکسال عبادت به قول مخبر صادق صلی‌الله علیه و سلم است که می‌فرمایند:

« **تَفَكَّرَ سَاعَةً فِیَ اَلاَءالله اَفضَل مِن عِبَادَةِ سَتِینِ سَنَةَ**». و در برخی روایات « افضل من عبادت ستین سنه» آمده است.

ترجمه: تفکر یک ساعت در نعماء خداوند جل جلاله و [راز و رموز و حکمت چگونگی تخلیق که صانع با کمال و جلال به چه اَسرار و حکمت آن را خلق کرده] معادل شصت سال عبادت بوده بلکه افضلتر ازآنست.

چه راه کوتاه و تمامتر از صدها عبادت نوافل برای همگان باشد که حتی اکثر به مفهوم تلاوت و طاعت ندانسته و جزلق لق زبان و کله جنبانی یا حرکات معتادبِه با صدها وسوسه از ایشان، اصلاً اثر دیگر دیده نمی‌شود.

۱ - **آیا دقت کرده اید**؟ طوری که ما انسان‌ها در بین خود تفاوت چهره و زبان داریم، حتی آواز اشخاص با همدیگر متغیر است و به طور عموم آواز مردها از زن ها شناخته می‌شود، این چنین در بین همهٔ طبقات جاندار نیز، به سیما و صوت مختص به خود شان، به دیدهٔ آن‌ها تفاوت‌ها دارند، آیا ملتفت شده اید؟ که ماده یا نر گنجشک یا موسیچه یا کبوتر وغیره با غیر جفت خویش مراودت نمی‌کند، با آنکه به دیدهٔ ما مشابه می‌نمایند. **بی‌شک قویُّ الوکیل و وَدود الجمیل اوست جل‌جلاله.**

۲ - آیا دقت کرده اید؟ همه جانداران خصوصاً که در بر هستند، هر فرقه بخود زبان مخصوص برای افادهٔ مطلب دارند که به واسطهٔ آن ادای مرام را به همدیگر می کنند، مثلاً چوچه‌های مرغ زبان مادر شان را می‌دانند که او هنگام یافتن کدام مواد خوراکی به صوت کوت کوت صدا می کند درحال، چوچه‌ها بدانجا هجوم آورده آنرا چیده می‌خورند. **چه علیم و حکیم خداست جل‌جلاله.**

۳ - آیا دقت کرده اید؟ با آنکه حنجره علی الاکثر از روی ساخت ظاهراً به یک قسم است، ولی آواز هر جنس با جنس دیگر تفاوت بلیغ و واضح دارد؛ مثلاً گنجشک، کبوتر، موسیچه، مینا و صدها نمونهٔ دیگر، چه در طیور و چه در سایر جانداران بنگرید، طرز تلفظ همهٔ شان با هم متفاوت است که خدای متعال جل‌جلاله از اول به هر یک داده و آموختانده است. **سبحان لله! چه عظیم خداست جل‌جلاله.**

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که این تفاوت‌ها در سلسله نسل طیور با آنکه هر جنس بخود زبان جداگانه و طرز معیشت علیحده دارد، باز هم هر جاندار را حیات و زبان و ذکر و مدارج نمو و جای زندگی در زمان و مکان جداگانه باشد. این است پاره یی از حکمت **علیمِ قادرِ قیُّومِ کریم و رحیم جل‌جلاله**.

٥ - آیا دقت کرده اید؟ طیور نیز مثل ما، امت امت و گروه گروه اند که هر جمع و گروه را زبان و ذکر خاص باشد؛ چنانکه در قرآن دست ناخوردهٔ اسلام به آن اشارت کرده می‌فرماید: ﴿وَلَا طَٰٓئِرٖ يَطِيرُ بِجَنَاحَيۡهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمۡثَالُكُم﴾ [۱]

ترجمه: و نیست هیچ پرنده یی که با دو بال خود پرواز می‌نماید، مگر که ایشان امت‌ها اند مثل شما، یعنی پیرو کیش و مسلک و عادات خاص اند.

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که هر گروه از جانداران به لفظ مخصوص خود تسبیح خدای متعال را به زبان خاص می گویند، چنانکه در قرآن عظیم الشان وارد است:

---

۱. انعام/۳۸

﴿ يُسَبِّح لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَ مَا فِي الأَرْض﴾ [۱]

ترجمه: تسبیح می گوید خدای متعال را هرآنچه هست در آسمان‌ها و زمین.

۷ - آیا دقت کرده اید؟ ثنا و ذکر بعضی شان تا جایی به احساس بشر فهمیده می‌شود و از اکثر را ما نمی‌دانیم؛ چنانچه خروس‌ها **قادرالله** گویند و مرغ حقگوی پرواضح است که **حق** گوید و هکذا مرغ‌هایی مثل موسیچه اند که آن‌ها خداوند جل جلاله را به لفظ **یا کریم** خوانند و مانند اینها، اکثر ذاکر و ثناخوان خداوند جل جلاله هستند. **بی‌شک حکیم و علیم خداست جل جلاله.**

۸ - آیا دقت کرده اید؟ کلیه جانداران، طیور، حشرات و وحوش زبان همدیگر(همجنس) را به خوبی می‌دانند، به طور مثال می‌توانید که به اندک توجه دریابید به ایام تابستان غچی، کلنگ، قطان، بودنه، کبک و چندین قسم دیگر پرنده‌گان، از جاهای گرم به اماکن معتدل خصوصاً مملکت ما به صورت دسته جمعی می‌آیند و این خود می‌رساند که نه تنها زبان همدیگر را می‌دانند، بلکه زمان حرکت یکجا را نیز برابر می‌کنند و به زیر امر رئیس خویش به انجام این عمل گروه گروه، جمعاً با راه شناسی تمام می‌روند.

۹ - آیا دقت کرده اید؟ که عجب درکی به رسیدن فصل مساعد سفر خودها بدون جنتری و حساب ماه و سال دارند و تعجب‌آورتر اینست که چطور رهبر و راهنمای شان، آن‌ها را برای حرکت کردن می‌فهماند و نیز مسیر طریق را در فضا غلط نمی‌کنند! با آنکه در هوا تا پیلوت به نقشۀ کشاف تحصیل یافته نظر نکند، جهت حرکت و موضع رسیدن خود را نمی‌داند. **سبحان الله و ربُّنَا العلیُّ الْعظیم به حکمت‌های قوی و علیم و حکیم که او راست جل جلاله.**

۱۰ - آیا دقت کرده اید؟ هرگاه به این حساب به زندگی مورچگان و لفظ و تکلم و درایتی که در ایشان است متوجه شوید و به رموز و اسرار قبیلوی خاص آن‌ها غور نمایید،

---

۱. جمعه/۱

با یک عالم اسرار بر می‌خورید که حتی به چهره نیز تفاوت‌هایی در بین خودها دارند. گرچه به نظر ما و شما هر خاندان شان دارای یک رنگ می‌نمایند، اما به دیده و درک آنها مثلی که ما انسان‌ها ظاهراً به یک چهره معلوم می‌شویم ولی باز هم تفاوت مختص به خویش هر واحد داریم؛ ایشان نیز به چنین علامات فارقه در بین خودها متمایز اند. **چه حکیم با حکمت خدای کبریاست جل جلاله.**

۱۱ - **آیا دقت کرده اید**؟ که هرگاه یکی از مورچگان کدام چیزی کلانتر یا مواد غذایی بیشتر را بیابد، در حال به لانۀ خود رفته دیگران را خبر کرده و به طور منظم به رهبری خود و یا مورچۀ دیگر به نشانی که داده به آنجا رسیده بر آن چیز و شی مذکور هجوم آورده به اندک فرصت آن را به مسکن شان می‌رسانند و این خود زبان فهمی و درک مخصوص شان را ثابت می‌کند و ازین هم حقایق بسیار است که اگر دقت کنند دریابند.

۱۲ - **آیا دقت کرده اید**؟ مورچگان ریزه و کوچک که بنام مورچه‌های روغنی مشهور اند، چون دهان شان خورد و توان آنها ضعیف است، لذا خدای متعال در ایشان عده یی از کته سران قوی را خلق کرده که آن‌ها به حکم بولدوزر و یا کرین شان بوده و اجناس کلانتر را پارچه پارچه کرده، به اندازۀ قابل انتقال و قوت حمل مورچگان دیگر می‌سازند. **چه قادر قیوم خدای عظیم و حکیم است.**

۱۳ - **آیا دقت کرده اید**؟ که در سلسلۀ حشرات، طیور و خزنده گان، جز مورچه و عده یی ناچیز دیگر، مثل جعل، موش وغیره که برای ایام سرمای خود چیزی پس انداز می‌کنند دیگر هیچ جاندار غیر از روزی روزمره تلاش اضافه ندارد.

۱٤ - آیا دقت کرده اید؟ این خاصیت در اکثر طیور[۱] اصلاً نیست که مواد ارتزاقـی را برای حیات بعدی خویش حتی فردا ذخیره نمایند و این رازق کـل موجـودات اسـت کـه بدون مـدارک معـین رزق، عالــمیان را روزی مـی رسـاند. ﴿إِنَّ اللهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُوالْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾[۲]

ترجمه: به درستی که خدای متعال است روزی دهنـده دارای قـوت و قـدرت ثابـت و کامل.

۱۵ - آیا دقت کرده اید؟ از این کمال توکل که دارند، لذا ایشان را به طیـران در هـوا موقف دادند، ولی برای بشر از وجوه حلال ممنوع نیست کـه پـس انـداز کنـد تـا مقـدار کفایت یکسال، نظر به مُصرحات حدیث و فعل انبیا علیهم السلام.

---

۱. پرندگانی بنام دارکوب (Woodpeckers) کشف شده اند که در داخل تنه و شاخچه های درختانی دلخواه خویش بطور شگفت انگیز سوراخهای مخصوص نموده و دانه های درخت بلوط را برای آذوقهٔ زمستان ذخیره می‌نمایند.

۲. ذاریات/۵۸.

جمال و کمال صانع جل جلاله در مصـــنوعات

پاره‌یی از مقایسه در برخی از موجودات بری

الف ـ نطفه و تکامل آن در جانداران و بی‌جان‌ها

ازینکه تا جای لازم به یاری خداوند جل جلاله قسمتی از جمـال و کمـال صـانع را در مصنوعات ملاحظه کردند و از آن یقین داریم که پی بـر عظمـت و جـلال ویتعـالی جـل جلاله چنان که شایستهٔ **مؤمن پاکدل** باشد حاصل نمودند و از این راه کوتاه، معرفت بـا همه صفا و روحانیت کامل به دست آوردنـد، کـه گویـا در حقیقـت وصـول ایـن دولـت عظیم، قُرب خدای کریم و رحیم بدین اواخر به این امت مرحومه و نسـل بشـر امـروزه و مابعد آن باشد.

خوبست تا سری به مقایسهٔ پاره یی از انواع نطفه و تکاملش در بـر بزننـد و ازیـن بـازار امتعه و اقمشه، شناسایی عالی و عالیتر را با عظیم کبریایی او جلت عظمتهُ هرچه بیشتر بـه دست آرند، ولی فراموش نکنند که این رسـایل فقـط دروازه‌هـای معرفـت یـا غایـهٔ نهـایی طاعت را بدون قید و شرط و هرگونه ریاضت، نظـر بـه اسـتعداد مـردم زمـان مـا کشـوده است.

هرگاه واقعاً می‌خواهند بدانند که تا کجا هستهٔ توحید یـا نـور ایمـان شـان رو بـه رشـد و تجلی رفته است، باید **به طور وظیفه بخوانند** تا اینکه مثل مطالب زیر هر عنوان از باطن شان نیز تراوش بعمل آید و شبه آن حقایق فرو ریزد، اینجاست که بدرستی حالت باطنی و قوای روحانی رو به زیادت بوده و می‌باشد، البته استقرارش باز هم دوام مطالعه و تقـوا در عمل کـه اثـر و نتیجهٔ آخـرین آن خــداشناسی اسـت، لازم دارد، یعنـی **هرگـاه حضـور خداوند جلاله در خفا و ملا بر شما غالب آمد و خـاص بـرای خوشـنودی او تعـالی جلو نفس را گرفتید و حتی وسـاوس شیطـان را موقع ندادیـد، در حقیقـت دارای**

قلب سلیم هستید و نجات به شما و فلاح به اجتماع با بودن چنین پاکان درین جا و آن سرا حتمی‌ست، کما قوله تعالی: ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾[1]

ترجمه: مگر که بیاید نزد خدا با قلب سالم (خالی از ماسوی الله).

۱ - آیا دقت کرده اید؟ که راز آیه: ﴿مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِن تَفَاوُتٍ﴾[2] یعنی چه می بینی در انواع پیدایش مخلوقات خدای متعال از اقسام تغییرات و کیفیت‌های تکامل و تناسل وغیره را در ایشان. در واقع حقایق مطالب آیهٔ مبارکه، بحر اسرار است که اگر به دقت در سلسلهٔ مخلوقات بی جان یا جاندار بنگرید به حیرت تمام می‌یابید، مثلاً در نسل بشر تفاوت سیمای عموم مردها و زن ها و هکذا تفاوت صوت شان با چهره‌های گوناگون و رنگ‌های قسماقسم و درایت چشمگیر در هر فرد، نسل یا مملکت و امثال این هزاران نمونهٔ دیگر، به ما می‌رساند که چه **ذات عظیم است دارای حکمت و چه قوی علیم و حکیم است مالک همه عظمت.**

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که نطفه‌ها در اجساد جانداران به اختلاف مدت تکامل می‌کنند؛ مثلاً در گوسفندان پنج تا شش ماه و در انسان‌ها و گاو نه تا ده ماه، در شتر و اسپ‌ها یک سال وغیره که ازین هم پایان تر و بالاتر، زمان برای پیدایش موجودات حیه و غیر حیه مقرر است، هرگاه دقیق شویم به این نتیجه می‌رسیم که چون گوسفند برای بهبود زندگی انسان‌هاست، لذا سال دو دفعه چوچه می‌زاید.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ این بر حضرت او تعالی لازم نیست که باید همیشه نطفه را در مشیمهٔ پنهان و مخصوص قرار دهد، بلکه برعکس در بین صندوقی به نام تخم‌های گوناگون جانداران و اشجار و نباتات نیز آن عمل فعل و انفعال پیدایش موجودات را انسجام می‌دهد، مثل تخم طیور و اکثر مخلوقات بری و بحری و غیره.

---

۱. شعراء/۸۹

۲. ملک/۳

٤ - **آیا دقت کرده اید**؟ برخی تخم‌ها به یک هفته و بعضی به دو هفته و برخی سه تا چهار هفته یا کمتر و بیشتر از آن، مراحل تکامل چوچه شدن در آن انجام یافته، سپس آن موجود پا به عرصهٔ ظهور می‌گذارد.

۵ - **آیا دقت کرده اید**؟ که وضع و اسباب علت طی مراحل رشد چوچه در بیضه‌های گوناگون، مربوط به کوایف و رازهای مخصوصی است، مثلاً در تخم‌های عموم مرغ‌ها، حرارت غریزی از ماده یا نرهای آن جنس و یا به طور مصنوعی به کار دارد. **چه عظیم توانا و حکیم کبریاست جل جلاله.**

٦ - **آیا دقت کرده اید**؟ بعضی آن‌ها مانند بیضهٔ نوعی از سنگ پشت که زنده شدن آن به نظر شان متعلق است که به مقابل بیضه، مادهٔ آن نشسته، می‌کشاید و برخی فقط توسط حرارت فضا بدون همه تکلیف خود به خود به وقتش گشاده و چوچه از آن بیرون می‌شود، مانند تخم‌های مورچگان، چلپاسه‌ها، مارها و غیره.

۷ - **آیا دقت کرده اید**؟ چنانکه اولین وسیلهٔ نموی حبوبات، اشجار وغیره آب است که باعث رشد شان می‌گردد؛ این چنین در بطن مادر، تیر ناف باشد و اسباب راه تکامل ما وغیره جانداران پس از تولد دهن بوده، هکذا مدارک و مثال‌های چشمگیر دیگر بسیار است که اگر خود فکر کنند دریابند. **آری، سمیعُ البصیر و حیُ القدیر مطلق باشد.**

۸ - **آیا دقت کرده اید**؟ دهن غذارسانی در اثمار و حبوبات، آن بندک کوچکی است که به نام دم کشمش، آلو، زردالو، خربوزه، تربوز، کدو و صدها نمونهٔ دیگر یاد شده که قسمت رسیده نهایی مذکور به میوه باشد، که گویا خدای متعال به ما نشان می دهد که بدون از جویدن با دندان و قرت کردن هم به حضرت ما تکامل دادن هر چیز ممکن و سهل باشد. چنانکه گفته شد، **بی‌شک که جلیلُ الکریم و فردُ الرحیم او جل جلاله باشد.**

۹ - **آیا دقت کرده اید**؟ که صورت تغذی نوزادان در پستانداران، دانستن چوچه‌ها طرز مکیدن شیر را از پستان و در برخی طیور چون گنجشکان، گرفتن از منقار مادر باشد و کبوتر

و موسیچه، خوردهٔ مادر را از دهن او که می برآرد، خورند و این کیفیت تغذی گوناگون را به نوزادان کی آموخت؟ قابل غور مزید است، **چه ولیٌ الحمید و خالقُ المجید است جلت عظمته.**

۱۰ - آیا دقت کرده اید؟ قسمتی از چوچه‌های طیور، چون مرغ‌های خانگی و کبک، به آواز مادر جمع شده و مواد غذایی را از زمین به منقار خود گرفته خورند و صدها تفاوت دیگر که بما نشان می‌دهد، پرورش دادن و نمو بخشیدن نوزادان را به هر صورتی که او تعالی خواهد، ممکن بود و به حضرت وی جل جلاله اشکال ندارد. **خلاصه او جل جلاله ذاتیست که تا جای لازم به هر موجود به طور رایگان از اول فطرت همه ضروریات اولیه زندگی اش را بخشیده و طرز استفاده از آن را دانانده است.**

۱۱ - آیا دقت کرده اید؟ که موجودیت نطفه به زمین مرطوب و فصل مساعد، چون رسیدن اسپرما در رحم ماده‌ها به وقت مساعد باشد، به این تفاوت که رحم ماده‌های جاندار فقط یکنوع اسپرمای نر خود را رشد و نمو داده می‌تواند، ولی زمین هرگونه حبوبات و اشجار که تخمش به ترتیب لازم در آن انداخته شود می‌رویاند و به رشد می‌رساند: ﴿وَ مَا ذَالِکَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِیْزٍ﴾[1]

ترجمه: و نیست این بر ذات کبریای او جل جلاله دشوار.

۱۲ - آیا دقت کرده اید؟ که حرکت و کیفیت فعل و انفعال القای نر و ماده در حبوبات ظاهراً نبوده و همهٔ آن اعمال در خود دانه‌ها و تخم‌های اشجار و حبوبات چون گندم، شالی، نخود، کنجد، تربوز، خربوزه و صدها مثل این منظم گردیده است و این به ما نشان می‌دهد که خدای عظیم را قدرت کافی است که بدون از تجمع نر و ماده نیز نطفه بندی کرده ومراحل تکافو و رشد اشجار و اثمار و هر چیزی را که او جل جلاله بخواهد، به هر صورت تکامل داده می‌تواند؛ چنانکه در دانه‌های حبوبات ملاحظه می‌کنند. **چه رحمنُ الرحیم خدای علیم و حکیم است جل جلاله.**

---

۱. ابراهیم / ۲۰.

۱۳ - **آیا دقت کرده اید؟** که معادن هم در بطن احجار می‌رویند و نطفه در اول از هر جنسی که هست دارند؛ و آن نطفه به امر خدا جل جلاله طی قرون نمو کرده و رشد نموده، پس از هزاران سال چون درخت معدن مس، آهن، طلا، نقره، قلعی و ده‌ها مثل این‌ها تکامل کرده و از آن انسان‌ها عندالفرصت استفاده می‌کنند. **چه خدای عظیم و یکتاست جل جلاله**.

۱٤ - **آیا دقت کرده اید؟** که درین نیز خدای عظیم به ما نشان می‌دهد که رشد و تکامل اشیاء به حضرت ما مربوط است، چون تکامل ولد یا چوچه در بطن ماده و یا در جریان عروق خون و رسیدن مواد غذایی در مشیمه و یا چون رشد اشجار و حبوبات به رسیدن رطوبت و اشیای دیگر لزوم ندارد و یا مثل حیات جانداران دیگر در بین بیضه وغیره متعلق نیست. **سُبحَانَ للّه تَعَالی عَمَّا یَصِفُونَ عُلُواً کَبِیرَا**.

۱۵ - **آیا دقت کرده اید؟** عجب تر ازین نمو و رشد معادن جامد در بین سنگ‌ها و یا تشکل لعل و زمرد وغیره در بین احجار بوده که به غیر شریان و عروق و بدون جذب مواد غذایی باشد و ازین مهم تر مواد روغنی سوخت مانند نفت وغیره در بطن زمین است که چطور خلق و به چه قسم در یکجا جمع و چرا به خاک و ریگ داخل زمین جذب نمی‌شود؟!

ب -مقایسهٔ برخی موجودات دیگر در بر

مقدمه

حالا که تا جایی بر چگونگی رشد و تکامل موجودیت هسته های مقـدماتی تخلیـق بـه نام **نطفه** در جانداران و بی‌جان‌ها اجمالاً وارد شدند و مقایسهٔ مدارج پیدایش را بـه روی خواستهٔ عظیم کردگار او جل‌جلاله بـا پـارهٔ قـدرت کامـل و تامـه یـی کـه ویتعـالی دارد دیدند، نیکوست تا نظر خود را به مقایسهٔ موجودات دیگر و یا حالات خود انسان معطوف داریم.

باید گفت که در زیر و رو کردن مطالب ناچیز که به طور نمونه به منصهٔ تـدقیق شما قرار می‌گیرد کار انجام نیافته، فقط تـپ و تـلاش قـوای عـالی انسـانی قـاری و سامعین را به این وسیله به حرکت درآورده و به نشانی این دروازه‌هـا بـه شـاهراه، اشاراتی به وصول تقویهٔ ایمان بر خالق عظیم سبحان او جلت عظمته نمـودیم، کـه بی‌شک این سازماندهی قوای روحی، متضمن چارج بطری ایمـان در اولاد بشـر بوده و کوتاه ترین فاصلهٔ ارتباط بنـده را بـا ویتعـالی توسـط ایـن عبـادت بـی قیـد و شرط میسر می‌نماید، که اگر بگویم سرآمد همهٔ طاعات بوده آرزوی وصول قُرب بنده را با او تعالی به کمترین فاصله برآورده می‌سازد، گزاف نیست، زیرا قرآن کـریم از آن در بیش از ۲۵۰۰ آیت خود ستوده و توضیحات وصف الحال درک مردم آن وقت و یا آینده گان را تا جـای لازمـه داده اسـت، **که مـا اینـک بـه یـاری و مـددگاری خـاص حضرت باری، دست شما را گرفته و با پاک کردن گردهای[1] روی چشم، به حقـایق پیش پا افتاده نظر تان را جلب نموده و بـه درایـت کامـل ایمـانی کـه دارنـد، امیـد**

---

۱. خلق با صد دیده اعمی زین کـــرم / دیده یی ده کین کـــرم را بنگـرم
بعـد ازین ما دیده خواهیم از تو بس / تا نپوشد بحر را خاشاک و خس
چشم بنـد خلق جز اسباب نیســـت / هرکه نگذشت ازسبب ز اصحاب نیست
یا الـــهی سَــــــکرُت ابصـــارنـا / فـاعـــــف عـــنا ثـقـلــت اوزارنا
(مولوی)

چشم جز رنگ گل و لاله نبیند ورنه / آنچه در پردهٔ رنگ است پدیدار تر است
(اقبال)

هرچه بیش و بیشتر از آن را که آرزوست برآورده و از این ممر به تنویر هستهٔ توحید خود هنوز هم نیروی بسزایی به فضل خدا جل جلاله بخشیده و به دقت تمام از مطالعهٔ این اسرار سرکشاده که تحت مداقهٔ نظر قرار دارد، به دست آرند.

۱ - آیا دقت کرده اید؟ که از حرکت و کوشش جانداران در پی تلاش روزی و به دست آوردن مواد غذایی و برعکس از سکون و پابرجا بودن اشجار و نباتات وغیره که در تهیهٔ مواد لازمه غذایی و اثماری مؤثرتر اند، کافیست که از مطالعهٔ این حقیقت راز بزرگ روزی رسانی و تربیهٔ رب قدیم جل جلاله را دریابیم که به ما به درستی تمام نشان داده و ثابت می کند که او جلت عظمته به هر نوع و صورتی که بخواهد به هر چیز روزی داده و به سرحد تکامل و رشد رسانیده می تواند یعنی جانداران وغیره را به تلاش و اشجار، نباتات، معادن وغیره را به ثبات واداشته، نمو و رشد و بهره لازمی را به هر یک به سکون یا حرکت بخشیده است.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ این تنها انسان است که به او لازم آمده تا بکارد و مساعی نماید و در تهیه و تربیهٔ انواع مرزوقات و حوایج خود کوشش کند، تا بخورد و بپوشد و به مقابل گرما و سرما به خود نیرو و قوت بیابد، دیگر همه جانداران بری و بحری یا طیور، اشجار و نباتات فقط به لباسی که دارند مقاومت به مقابل گرما و سرما داشته و از خوراک ناپخته و نا منظم به خویش نیروی لازم را به دست آورده و به لطف و کرم او جل جلاله امرار حیات می نمایند. **چه خدای کریم است جل جلاله.**

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که چرا انسان به طول سال‌ها از خوراک های گوناگون قوت و نیرو می‌یابد، ولی زمانی که پیر می‌شود عین مواد خوراکی یا بهتر از آن، به او هیچ انرژی و قوت نمی‌دهد؟ زیرا تا انسان بداند که اینها همه آلات و اسباب اند، اصل نیرو بخشنده و قوت دهنده، خدای عظیم و کریم است، لذا اکنون نموی جسم را او جل جلاله متوقف کرده، بناءً دیگر هیچ گونه غذا، قوت و نشاط چون آوان جوانی را جز تداوم حیات به وی بخشیده نمی‌تواند. **چه قادر متعال و دانای راز اوست جل جلاله.**

٤ - **آیا دقت کرده اید؟** که چرا انسان وقت شدت مریضی، شکایت از بدهضمی فلان و فلان خوراک‌ها می‌نماید؟ در حالیکه از آن غذا به طول سال‌ها او قوت گرفته و رشد یافته است. در حقیقت این مغالطه اندازی از طرف شیطان تلقین می‌شود تا اصل مسبب این تکالیف یا مرض‌ها را فراموش کند. **الحق مجیبُ الواسع و عظیمُ الرَّافع اوست جل جلاله.**

٥ - **آیا دقت کرده اید؟** برای روشن شدن این مطلب، چرا انسان از خود نمی‌پرسد که در طول زنده‌گی همین خوراک ها باعث قوت و حیات او گردیده حالا که قضیه برعکس شده دست قدرت او تعالی در آن کارگر گشته، تا حکمت چه باشد. **چه رحمنُ الرحیم خدای علیم و حکیم است جل جلاله.**

٦ - **آیا دقت کرده اید؟** که از وقوع امراض چه رازهایی به دست می‌آید؛ مانند اینکه به انسان خدای متعال نشان می‌دهد که ای بنده، ما بودیم که سال‌ها از انواع غذاها صحت و سلامت تو را نگاه داشتیم ،ورنه این خوراک سابقه و مقرره ات می‌باشد که از آن تقویه می‌شدی، ولی اکنون که حضرت ما اراده کرد ترا مریض نمودیم؛ و نیز درین رازهای بسیار باشد؛ مثلاً در هنگام مریضی پیدا شدن عَجز و توبه به خدا جل جلاله و صرف شدن چیزی به نام تداوی که به این و آن مصرف می گردد وغیره رازها. **بی‌شک که قابضُ الکریم و فردُ الرحیم او جل جلاله باشد.**

٧ - **آیا دقت کرده اید؟** که زن‌ها عموماً هنگام بارداری نه تنها از همان مواد غذایی عادی به طول نه ماه، به اندازهٔ سه تا چهار کیلو گرام یا بیشتر طفل را بهم می‌آورند، بلکه خود شان نیز فربه و قویتر می‌شوند. اینجاست که باید بدانیم معده و جهاز هاضمه و خوراک آنست که بود، پس این زیادت فربهی و گوشت اضافی فرزند به طول نه ماه چطور حاصل می‌شود؟

٨ - **آیا دقت کرده اید؟** هرگاه جهاز هاضمه نساء می‌تواند به این مدت نه ماه، چهار تا پنج کیلو گرام گوشت اضافی را از غذا حاصل کند، چرا بدون زمان بارداری نمی‌تواند؟ پس معلوم است که خدای علیم و حکیم این راز را همدرین زمان به میان

آورده و جهاز هاضمه عادی را این همه نیروی اضافی می بخشد که هنگام مریضـی تولـد طفل و شیر دهی، زن قوی باشد و از بین نـرود. **بی‌شـک خداونـد جـل جلالـه فعـال و قادر است** به آنچه اراده فرماید و بخواهد.

۹ ـ **آیا دقت کرده اید؟** که اسپ، خر، شتر وغیـره مرکوبـات در حقیقـت آلـۀ توصـل شخص از مکانی به مکانی بدون رفتار بوده و فقط به محض دیدار یا بعضاً گفـتار در آن حالت اند، تا انسـان بدانـد کـه خـدای متعـال بـدون حرکـت قـدم بـر زمـین، شـخص را می‌رساند به جایی که خواهد. **بی‌شک شهیدُ الحق و قویِ مطلق اوست جل جلاله.**

۱۰- **آیا دقت کرده اید؟** چرا عده یی از طیور به هوا می روند؟ زیرا تا انسـان‌ها گمـان نکنند که هر جسم ثقیل را لازم است بنابر ثقلت خود باید بر زمـین باشـد. اینـک خـدای متعال عدۀ بسیار از جانداران ثقیل الجسم را در هوا نیز برداشته و پرواز با همه سـرعت بـه او داده می تواند. **آری، صمد ُالصانع و واحدُ الرَّافع اوست جل جلاله.**

۱۱ - **آیا دقت کرده اید؟** عموم نباتات و اشجار اگـر سـر شـان بریـده شـود، بـاز هـم جوانه یا پندک از آنجا می برآید و بـه زنـدگی خـود ادامـه مـی‌دهـد، امـا بـرعکس عمومـاً جانداران را اگـر سـر زدیـد دیگـر زنـدگی آنهـا خـلاص اسـت. **چـه عظیم بـا حکمـت خداست جل جلاله.**

۱۲ - **آیا دقت کرده اید؟** که به مقایسه سر بریدن جانداران و مـردن؛ و بـرعکس سـر زدن اشجار و باز هم زنده بودن، رازها و حکمت‌های عجیب باشد چنانکه خـدای متعـال به ما نشان می‌دهد، در حال بی سر بودن، هر شی را که بخواهد زنده نگه کرده می‌توانـد، خلاف جانداران که با نبودن سر حیات شان خاتمه می‌پذیرد. **چه قابضُ الباسط و رافعُ الماجد خدای بیناست جل جلاله.**

۱۳ - **آیا دقت کرده اید؟** که اشجار علی الاکثر بـه انـواع و اقسـام متغیـر در زمـین و اعمـاق آن فـرو رفتـه و مـواد غـذایی لازمـۀ مخـتص بـه خـویش را جمـع آوری کـرده و عندالفرصت به شاخ‌ها و شاخچه‌ها ضروریات متعلق شان را می‌رسانند، خصوصـاً بـه ایـام بهار. **چه حسیبُ الجلیل خدای یکتا و تواناست جل جلاله.**

۱٤ - آیا دقت کرده اید؟ که این چنین نباتات و حبوبات از قشر نزدیک روی زمین به محض بذر کردن، به حدی لازم رشد و تکامل خود را به سرعت هرچه زودتر پیش می‌برند. گویا برعکس اشجار که به زمستان در زیر زمین مواد غذایی را جمع می کنند و به سرعت در بهار به اغصان و اثمار خود می رسانند، برخلاف آن حبوبات، نباتات و غیره از سطح روی زمین عین کیفیت را به دست می‌آورند. **چه قادر قیوم خدای عظیم حکیم است جل جلاله.**

۱۵ - آیا دقت کرده اید؟ که جریان وصول مواد غذایی در اشجار و نباتات نیز تفاوت‌های ذیل را دارا است:

اول – آن مواد غذایی که بدون موجودیت شریان و عروق معین، از لابلای حجرات تنه به شاخچه‌ها، برگ‌ها، اثمار یا گل‌های آن رسانیده می‌شود.

دوم – این مواد را خلاف مقررات طبیعت، برعکس از پایان به بالا به فشاری که خداوند جل‌جلاله می‌داند، تیر می کند. یعنی از ریشه‌ها به سوی شاخه‌ها آب و غذای لازمه را بدون پمپ کاری می رساند.

سوم – جذب این مواد غذایی لازمه در درخت، اثمار و نباتات، از آن مقدار اندک خاک که به اطراف ریشهٔ آن‌ها واقع است نبوده، بلکه جاذبهٔ مخصوصی را خدای عظیم به ریشه‌های آن داده است که از فاصله‌های معین مواد غذایی مختص آن شجر یا ثمر را جمع و به ترتیب لازمه جانب بالا به شکل میوه، برگ، تنه، شاخچه وغیره به طور مساوی و عادلانه می‌دهد. **چه علیّ الکبیر خدای سمیعُ البصیر است جل‌جلاله**.

۱٦ - آیا دقت کرده اید؟ که عین تفاوت‌ها در اثمار و حبوبات، خصوصاً در جانداران بحری به صدها صورت باشد. چه خدای عظیم، چه قادر کریم و رازق و مربی این همه عیان و نهان به انواع و اقسام است که دقت در آن جز تحیر و مبهوتی بر کمال عظمت، بیشتر درک به مغز و دانش به دل نیاید. **چه سمیعُ الخبیر خداست جل جلاله.**

۱۷ - آیا دقت کرده اید؟ در این چه حکمت است که غلاف برخی میوه‌ها را هنگام پختگی جدا و بعضی را به آن میوه تا دم آخر چسپیده نگاه می‌دارند که شخص مجبوراً به جدایی آن باید بپردازد؟ بلی، برای اینست تا انسان بداند که جدا کردن قسمتی از قشرهای حبوبات را از غلاف مانند خسته و چارمغز و بادام و جدا شدن میوه آن چون زردآلو از خسته؛ و مالته از پوست و غیره به ید قدرت کمال و حکمت او تعالی شده، ورنه باید همه میوه ها با پوست چسپیده می‌بودند. خلاصه، هر کار و صورت کار به حضرت عظیم غفار او جل جلاله آسان است. **بی‌شک قیومُ المقتدر و ماجدُ الظاهر اوست جل جلاله.**

جمال و کمال صانع جل‌جلاله در مصنوعات

پاره یی از مقایسه در موجودات بحری

مقدمه

درین شک نیست که به قادر قیوم و مالک ﴿كُنْ فَيَكُوْن﴾ عظیم او جل شانه و عم نواله[1]، قدرت کامل و جلال و کمال در هر چیز و شی طور خاص است که ما به توصیف و ترسیم آن، اصلاً کلمات در خور بازگو کردن حقیقت آن را نداریم و عجب اینست که این اسرار بر سر بازار جهان فانی را از خاکدان بی‌ارزش کرهٔ مادی، ظاهراً بدون هرگونه کیفیت می‌کشند، آیا از منابع انوار جنان (سرای ابد) چه نعما و چه اشیاء دارای چه کوایف برای صالحان برآورده باشند. مگر مغز قابل درک و سنجش این حقیقت را می‌توان در خود سراغ کرد؟ ممکن در پاسخ بگوییم نه یا کمتر؛ و ازینکه بگذریم، به عظمت این راز باید به دقت بنگریم که خلق کردن و نمو بخشیدن در فضای آزاد به همه انواع اشجار، اثمار، حبوبات، نباتات وغیره مگر کاریست به حضرت وی جل‌جلاله مشکل؟ نه، بلکه سهل و آسان، چنانکه به یک ﴿كُنْ فَيَكُوْنُ﴾ خلق و یا نابود نماید آنچه را خواهد.

دقت کنند که در آب شور و تلخ بحر نیز به میلیون‌ها انواع جانداران و بی جان‌ها را خلق نموده و همه را در آنجا با نبودن اسباب و اشیاء، خلاف زنده‌گانی روی زمین، روزی دهد و نمو بخشد، بلکه از موجودات بری، قویتر و بزرگتر نماید و اینک به پاره یی ازین مقایسه بنگرند که فقط به یاری خداوند جل جلاله کلید کشایش این رموز را تهیه و به شما سپردیم. حالا بکوشید تا ازین ناحیه به مطالعهٔ همه اَسرار این بادیه (دنیا) دست

---

۱. یعنی بخشش و عطای او عام است.

یابید و این رسایل یگانه وسیلۀ مقوی ایمان و قُرب تان به حضرت حنان و منان او جل جلاله است. و **نرجُوا منهُ التوفیق**

۱ - آیا دقت کرده اید؟ از آنجا که همه جانداران روی زمین از حبوبات یا از اثمار و نباتات و حتی ریشه‌ها وغیره چیزهای رنگارنگ فرآوردۀ زمین تغذی نموده و قوت می‌یابند، ولی در بحر بدون این همه لذایذ فقط از آب شور، هزاران نوع جانداران تکامل و رشد می کنند که به خوبی برای انسان‌ها می‌فهماند به نزد حضرت ویتعالی رشد دادن و کمال بخشیدن از هر چیز در هر جا ممکن بوده، متعذر نباشد.

۲ - آیا دقت کرده اید؟ که حیات اکثر جانداران و نباتات مخصوص را در بحرها خدای عظیم چرا مقرر کرده است؟

زیرا تا انسان بداند که نه تنها ذات اقدس او فقط موجودات حیه را در فضای آزاد می‌تواند زنده نگاه کند و تکامل به آنها بخشد؛ بلکه جانداران بحری را بدون از خوردن انواع دانه‌ها و گیاه و استشمام فضای آزاد، به طور مستقیم نیز زنده نگه داشته، حتی از موجودات بری اکثراً قویتر و بزرگتر باشند. مانند نهنگ‌ها و دلفین‌ها وغیره.

۳ - آیا دقت کرده اید؟ که قویترین موجودات روی زمین از نگاه وزن فیل است که ۷ تن، کلانترین آن باشد، ولی بزرگترین موجودات بحری نهنگ‌ها اند که از یک واحد شان به نام ویل از ۱۵۰۰ تا ۳۰۰۰ گیلن روغن به دست می‌آید. وزن آن۱۵۰ تن و ۲۱ برابر فیل می‌باشد؛ در حالیکه نه علف می‌خورند و نه دانه و نه هم در فضای آزاد زندگی می کنند، باز هم به این تنومندی گردند، که این نشو و نما خود نشان دهندۀ پاره یی از کارگاه عظمت اوست جل جلاله که هر چیز را خواهد به هر جا رشد دهد، و لو که در آب شور و تلخ بحر و غیره جا ها باشد. **سبحان الله چه خدای رحیم و کریم و قوی است جل جلاله!**

٤ - آیا دقت کرده اید؟ که جانداران بحری بعضی چوچه زایند و برخی تخم گذاری کنند، برای اینکه تخم‌های شان به امواج بحر یا حرکت آب از هم نپاشند و پراگنده

نشوند، به رشتهٔ مخصوص به هم بسته خلق گردند؛ مانند تخم‌های ماهیان و قوربقه‌ها و غیره. **چه رحمٰنُ الرَّحیم خدای علیم و حکیم است جل جلاله!**

۵ - آیا دقت کرده اید؟ در حالی که تخم طیور اگر در آب باشد پوسیده شود، ولی برعکس تخم موجودات بحری در آب شور رشد و تکامل یابند. خدای متعال به ما ثابت می کند که نگاه کردن و حیات بخشیدن به حضرت ما در خشکه و آب و غیره یکسان است. **چه واسعُ الحکیم خداست جل جلاله.**

٦ - آیا دقت کرده اید؟ که عده یی از حیوانات بری و بحری هستند که اگر یک عضوش را قطع کنند، بعداً از همان جا باز هم عضو مذکور به مدت معین مثل سابق می‌برآید؛ مانند چلپاسه که اگر دم یا پایش را ببرید، دوباره دم و پای آن چون خرچنگ وغیره می‌روید. **آری، اوست جلت عظمته برآرنده و نظام بخشندهٔ امور.**

۷ - آیا دقت کرده اید؟ که خدای عظیم به این عمل حقایق و رازهایی را به ما نشان می‌دهد. غور کنید تا دریابید که این چنین می‌توانست هرگاه عضو انسان ناقص شود از جایش برآرد، اما نکرد تا به یاری علم راه‌های حفاظت و غیره را دنبال کنیم؛ و به ما تعلیم می‌دهد که ای انسان اگر در جای عضو قطع شده، فلان نوع هرمون[1] یا ماده را که در پای حیوانات یا اعضای شان ما می نهیم، عضو آن سالم می برآید، تو هم بگذاری شاید عضوت سالم برآید. **آری! اوست جلت عظمتهُ مُدَبِّر و خالق همه جزء و کل.**

---

۱. Hormone: مادهٔ کیمیاوی که از غدود داخلی بدن ترشح شده و داخل جریان خون می‌شود.